

The Historical Course of Halgheh Mysticism in Iran

Fahimeh Rahimi Khoiyani*

Morteza Dehghannejad**

Abolahassan Fayyaz Anoush***

Abstract:

The discourse upon the reasons of the formations and growth of historical and cultural phenomena is inevitably mandatory. A cultural phenomenon that has recently started to grow and attracted its own advocators is Halgheh Mysticism. The study at hand intended to utilize both research on the basis of interview and a field research to find an answer to the following query: “What historical and cultural patterns has the progress of Halgheh Mysticism been linked to?”

The data of the study were the results of library-based research, interviews with theoreticians of New Religious Movements (NMRs), interviews with people, who had become inclined towards Halgheh Mysticism, and observations on this mode of mysticism within the bounds of social media. The most significant achievement of this research was that Halgheh Mysticism, in its 4 historical periods, had attained an eye-catching development by benefitting from education both online and in person, emphasis on the rights of women and political prisoners, and efforts to formulate popular mottos. It should, however, be mentioned that there were several differences between the methods and contents developed in these 4 periods based on the findings. The contents in the 1st and 2nd periods were mostly built upon religious tenets, whereas the issues at stake in the 3rd and 4th periods were rarely compatible with Islam’s tenets. Furthermore, in the 3rd and 4th periods and subsequent to the event of Taheri’s arrest, masters and trainers were the main advertisers, whereas the classes were held in person by the founder of Halgheh Mysticism in the 1st and 2nd periods.

Introduction:

Halgheh Mysticism was founded by Mohammad Ali Taheri at the end of the 70s and was inclined towards transcendentalism and cure of diseases. The founder claimed that the movement was of an Iranian origin, which was obliged by more followers in comparison to other similar movements. Because of the radical difference between Halgheh Mysticism and the already established religions and political tenets in Iran, the importance of a discourse upon recent mysticisms was of inevitable exigency. Nevertheless, it must be underlined that

* PhD Student in the History of the Islamic Revolution, Department of History, University of Isfahan

** Professor, Department of History, University of Isfahan
(Corresponding Author) mortezadehghannejadmd@gmail.com

*** Assistant Professor, Department of History, University of Isfahan

mysticism, similar to other fields, is not bound by time and place. It is present in several common forms among societies and the proper recognition of its origins is highly contingent upon the social, cultural, economic, and historical situations of a certain society.

Despite the fact that extensive research has taken place regarding Halgheh Mysticism, there have been approaches to negation and the critique of this mode of mysticism is the point, toward which they converge. The proposition of unrealistic viewpoints has been the main concern of these works and the tenets and teachings of Halgheh Mysticism have been radically refused with utter disregard for people's growing attraction towards this movement. Mohammad Masoud Saeedi's "Reasons, Motivations, and the Consequences of Entering the Halgheh Mysticism" (1396) is an instance. In Saeedi's study, the main reason for the growth of Halgheh Mysticism in Iran was introduced as an individual's special condition and the context, in which he is situated. The main point where this and the former studies diverged to was methodology. The study at hand was the result of analyzing the data of interviews on the contents of social media over a span of two years and the growth of Halgheh Mysticism with emphasis on its success.

The historical analysis of Halgheh Mysticism and the reasons of its growth have been rarely focused upon in academic venues. After two decades, Halgheh Mysticism achieved fruition in Iran by depending on its mottos and employing apt advertising techniques that were suitable to the society's condition. The current study is among the first academic research that has considered the capacities and attractions of Halgheh Mysticism in analyzing its historical progress and reasons of growth and seeks to respond to the following queries in a descriptive-analytic manner:

1. How has the historical growth of Halgheh Mysticism in Iran been like?
2. What have been the cultural, sociological, and historical factors that have affected the growth speed of Halgheh Mysticism?

The data in the study at hand were gathered based on the following methodological techniques:

1. Interviews with theoreticians of NRMs and Halgheh associates
2. Gathering data from Halgheh associates using questionnaires
3. Online resources, E-Books, and social media channels relevant to the movements of new religions
4. Published works pivoting around the pathology of Halgheh Mysticism
5. The works published by M. A. Taheri and his tutees

Inevitably, this research was numerously limited, mainly due to security restrictions, a number of personal and systematic instances of favoritism, the difficulty of gaining access to NRM resources, and the censoring of websites and channels offering several modes of mysticism. Nonetheless, the current study strove to achieve an authentic, legit analysis of the existing data in social media and the resources available on the newly-found modes of mysticism.

Data and Methods:

The data in the present research were the result of field research, interviews with correlating theoreticians and the people newly inclined to Halgheh Mysticism, and observations of the related works and activities within social media in a 2-year span.

Discussion of Results & Conclusions:

Halgheh Mysticism, which is of an Iranian origin as Taheri claims, was formed at the end of the 70s. This mode of mysticism was among the new mystical movements and, in fact, the most important Iranian one. From the day it was established, it faced several challenges. A retrospective look back at Taheri's twenty years of activity resulted in the division of Halgheh Mysticism into 4 periods. The 1st period was initiated in 1357, when Taheri claimed that he had experienced certain visions. It was continued until the middle of the 70s. This period was the period of Taheri's formation of character. The 2nd period started at the end of the former and was terminated when Taheri was arrested in 1389. The 3rd period that started with Taheri's arrest was abound with several efforts, such as manipulation of human rights, discrediting the critics, and masters' endeavors to transform Halgheh Mysticism into a plethora of sub-sections. Finally, the 4th period spanned from when Taheri was released to the present time. Each of these time periods were unique in their varied characteristics and events.

The 1st and 2nd periods of Taheri's activities were of a more peaceful and educational nature and focused mostly on holding classes, undertaking research, and introducing Halgheh and its complementary two-fold medical styles directed to scientific and academic societies. Taheri's vague religious, educational, and family backgrounds and employment of favoritism in the interpretation of religious ideas and dictums that led to the occurrence of iconoclastic attitudes were the issues that caused several serious objections from religious thinkers, sociologists, and religion philosophers to Halgheh Mysticism, culminating in the utter restriction of the movement's activities in Iran.

In the 3rd and 4th periods, an alternative way of thinking was seen in its members. Besides its emergence in the other countries, emphasizing on education in the social media, responding to the critiques on Halgheh Mysticism, and developing a resolute spirit of battling and refusal of authority were among the characteristics of these periods. Taheri's incarceration made his tutees play a more active role.

Despite all the objections that still exist, Halgheh Mysticism is one of the most prevalent, new creeds in Iran and owes its development to attractions, such as style treatment, peace and transcendentalism, lenience in religion, pragmatism, formation of pseudo-progressive mottos, and lack of resources for criticism that surrounds this mode of thinking.

Keywords:

emerging mysticism, Mohammad Ali Taheri, Halgheh Mysticism, Faradarmani

References

1. Behbahani, Mohammad Ali (1371), Kheyratieh Dar Abt al-Tarigheh Soofiyeh, Volume II, Ansarian Publishing
2. Authors' Association, (1394) Halgheh Esarat, Qom: Tasnim Andisheh Publishing.
3. Hosseinzadeh, Mohammad (Autumn and Winter, 1388), "Mafhoomshenasi-e Vahy Va Elham Dar Loghat, Quran Va Revayat", No. 2, pp. 72-45.
4. Rabbani Golpayegani, Ali (Summer 1391), "How the revelation of prophecy from the perspective of the Qur'an and narrations ", Islamic Theology Quarterly, Volume 21, Number 82, 19-19-36.

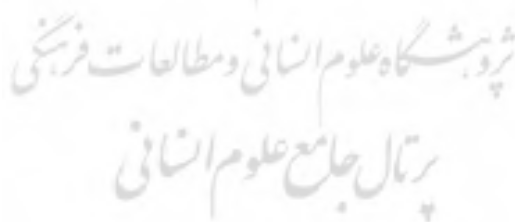
5. Hamshahri newspaper, "The effect of metatherapy in reducing asthma", Sunday, December 29, 1988, page 6
6. The official website of the Association for Rescue from the Halgheh, biography of Mohammad Ali Taheri, reference date 1/19/99, the site for rescuing from the Halgheh, "www.nejatazhalghe.ir"
7. The official website of the Association for Rescue from the Halgheh, the court ruling of Mohammad Ali Taheri, the site for rescuing from the Halgheh, www.nejatazhalghe.ir
8. The official site of mysticism Halgheh, erfanehalgheh.com
9. Shamshiri, Amin (1398), The Mysticism of the Halgheh, Qom: Ismailian Publications
10. Taheri, Mohammad Ali (Bita-1), Ensan Az Manzar-e Dighar, the Internet version, misplaced
11. -----, (Bita-2), Ensan Va Ma'refat, the Internet version, misplaced
12. -----, (Bita- 3), Binesh-e Ensan the Internet version, misplaced
13. -----, (2017), Halgheh Afsoon Va Afsaneh Nist, the Internet version, out of place, taken from the Telegram Channel of the Halgheh Mysticism Library.
14. -----, (2012), Erfani Kayhani, First Office, Tehran: Erfan Publications
15. -----, (2005), Erfani Kayhani, Qom: Andisheh Mandegar Publications
16. -----, (2011), Chand Maghaleh, Armenia: Grigortatvansi Publications.
17. -----, (2012), Inorganic Creatures, Armenia: Grigortatvansi Publications.
18. -----, (Bita-3), Faradarmani, Bija.
19. -----, (2017), Halgheh Dar Esarat-e Dejkhiman, Bija: Erfan Kayhani Publications, taken from the Telegram Channel of Erfan News Agency.
20. -----, (1396), Sanadi Bar Bikhodai-e Erfaneh Halgheh, Javabiyeh Beh Ketabe Bikhodai-e Erfaneh Halgheh, misplaced.
21. -----, (2011), Scientology, Volume One, Erfan Kiyani Publications, misplaced.
22. Taheri, Azardokht (1398). Javabieh Be Fereydoun Razmavar, misplaced, taken from the Telegram channel of Erfan News Agency.
23. Oudi, Shahabuddin, Farmanian, Mehdi (Winter, 1395). "A Critical Study of the Cosmic Consciousness Network in Halgheh Mysticism and Its Comparison with Divine Mercy in Islamic Teachings", Journal of Religious Knowledge, No. 1, 148-129.
24. Halgheh Mysticism on YouTube m.youtube.com
25. Halgheh Mysticism on Facebook, m.facebook.com
26. Azimi, Kiomars, Chelongar Mohammad Ali (Autumn, 1391). "Scattering of Shiite sects and religions in Kurdistan", Quarterly Journal of Shiite Studies, Year 10, No. 39, pp. 100-81.
27. Audio file of the Rooholghodos, Malek-e Vahy, taken from the Mystic School Telegram Channel@HHbooks
28. Audio file of Pardeh, taken from Erfan School@EHbooks
29. Ghasemi, Mahmoud Reza (2016-2017), a seven-volume Rah-e Afsaneh, Erfan-e Halgheh Va Fergheha, Qom: Zekra Publisher.
30. Ghasemi, Mahmoud Reza, (2016-A), a seven-volume Rah-e Afsaneh, khodashenasi Dar Erfan-e Halgheh , Qom: Zekra Publisher.
31. The coaching card of Shoorkihani Network, taken from the Telegram channel of Anna News Agency, t.m/erfanews

32. Telegram Channel Letter to Master of Love, t.me/namehbeostad
33. Telegram Channel Answers to Doubts About Mysticism, t.me/eHalghe
34. Telegram Channel Faradarmangan Report@Gozaresh-faradarmangan
35. Telegram Channel Erfan School@EHbooks
36. Telegram Channel Faradarmani and Amanatdari t.me/Amanatdari
37. Telegram Channel Mohammad Ali Taheri Voice t.me/ostadTaheriVoice
38. Telegram Channel Erfan News Agency (ENA) t.me/erfanews
39. Telegram Channel Nal Telegram Photographer t.me/AxNegarr
40. Erfanhalghehtv Satellite Channel
41. Video clip No. 1, Faradarmani, Mohammad Ali Taheri
42. Video clip number one, interview with Dr. Nadali in the education network.
43. Video clip number two, interview of "Drativi" network with Sushyant Azamikhah, halgheh master in Australia.
44. Video clip No. 3 lectured by Dr. Radmehr, a member of the Faculty of Veterinary Medicine, University of Tehran on Taheri's legitimacy.
45. Video clip No. 4 lectured by Dr. Tofighian, a member of the faculty of the University of Tehran, on Taheri's legitimacy.
46. Video clip No. 5 lectured by Dr. Shahriar Eslami, Advisor to the Deputy Minister of Health at the time and an expert in complementary medicine at the Ministry of Health.
47. Video clip No. 6 lectured by Dr. Pirzadeh, a member of the faculty of the University of Tehran, on Taheri's legitimacy.
48. Video clip No. 7 lectured by a general and lateroscopic surgeon of Imam Hossein University.
49. Kayhannia, Asghar (Ordibehesht 1396), Journal of Human Insight, "Collection of Articles Published by Mohammad Ali Taheri in Resalat Newspapers", Support, Ideal, Public Relations and Morning of Economics
50. List of coaches' contacts, taken from the news channel of the news agencies, t.m/erfanews
51. List of contacts of scholars, taken from the news channel of Anna News Agency, t.m/erfanews
52. Documentary of sectarianism, a work by Ismail Hajjidari
53. Documentary Rescue from the Halgheh , produced by Velayat Network, by Hamid Reza Mazaheri
54. Documentary of the Devil's Halgheh , produced by the Strategic Research Institute (1394)
55. Interview with Dr. Mostafa Ghanei, a pulmonologist, full professor at the University and Deputy Minister of Research and Technology of the Ministry of Health, Faradarmani Illusion, published on 1/21/90, taken from forsaterey.com
56. Interview with Dr. Mostafa Ghanei, Associate Professor of Lung, Professor at the University and Deputy Minister of Research and Technology of the Ministry of Health, Faradarmani or Sarab Therapy, published on September 9, 2010, taken from Jahan News www.jahannews.com
57. Naserirad, Ali, afsooneh Halgheh, Sayan Publications, Tehran: 1390.
58. Nabavi, Abdul Amir (Winter ۱۳۸۹). "Society in transition; Review of a concept (necessity of analyzing the understanding of the transition period with an interdisciplinary approach)", Quarterly Journal of Interdisciplinary Studies in the Humanities, Volume III, Number 1, pp. 213-1393.

59. Nasiri, Mohammad, Forootan, Behrooz, Jafari, Saber, (Sphalghesh ۱۳۹۲), "Scientology-Dianetics", Hekmat Esra', No. 15.
60. "Introduction to Mohammad Ali Taheri", Erfan Halgheh Publications, taken from the Telegram Channel of Erfan School.

Interviews

61. Interview No. 1: An interview with a 40-year-old woman who has entered this mysticism to treat asthma.
62. Interview No. 2: Interview with a 35-year-old man who became acquainted with this mysticism at the invitation of acquaintances.
63. Interview No. 3: Interview with a 28-year-old woman who has been inclined to Halgheh mysticism for some time.
64. Interview No. 4: Interview with Mazaheri Saif, Director of the Institute of Spiritual Health.
65. Interview No. 5: Interview with Hojjatoleslam Shamshiri, President of the Association for Rescue from the Halgheh.
66. Interview No. 6: Interview with a 30-year-old woman who is a member of the Halgheh group.
67. Interview No. 7: Interview with one of the professors of Al-Mustafa Society
68. Interview No. 8: Interview with one of the professors of sociology at the University of Isfahan
69. Interview No. 9: Interview with one of the professors of mysticism and education at Farhangian University

فصل‌نامه علمی پژوهش‌های تاریخی (نوع مقاله: پژوهشی)

معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه اصفهان

سال پنجاه و هفتم، دوره جدید، سال سیزدهم

شماره چهارم (پیاپی ۵۲)، زمستان ۱۴۰۰، صص ۶۰-۳۹

تاریخ وصول: ۱۴۰۰/۲/۲۷، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۵/۱۳

Doi: <http://dx.doi.org/10.22108/jhr.2021.128433.2191>

سیر تاریخی عرفان‌حلقه در ایران

فهیمة رحیمی خویگانی* - مرتضی دهقان‌نژاد** - ابوالحسن فیاض‌انوش***

چکیده

بررسی علت‌های شکل‌گیری و رشد پدیده‌های تاریخی و فرهنگی در بستر اجتماع، ضرورتی انکارناپذیر است. عرفان‌حلقه یکی از این پدیده‌هاست که در حال حاضر با رشد درخور توجهی روبه‌رو شده و هوادارانی پیدا کرده است. این پژوهش به دنبال آن است که به شیوه مصاحبه و میدانی، به این پرسش پاسخ دهد: روند تاریخی رشد عرفان‌حلقه با چه علل و عوامل اجتماعی و فرهنگی پیوند خورده است؟

داده‌های پژوهش، حاصل مطالعه‌های کتابخانه‌ای، مصاحبه با صاحب‌نظران جنبش‌های نوپدید دینی یا (NMR)، مصاحبه با اعضای گرایش‌یافته به عرفان‌حلقه و رصد فعالیت این عرفان در بستر فضای مجازی است. مهم‌ترین یافته پژوهش آن است که: عرفان‌حلقه در چهار دوره تاریخی خود، با تکیه بر دو خط‌مشی آموزش حضوری و مجازی، تأکید بر حقوق زنان و زندانیان سیاسی، تلاش برای طرح شعارهای عام‌پسند و غیره موفق شده است به رشد چشمگیری دست یابد. البته براساس یافته‌ها، در این چهار دوره بین روش و محتوا تفاوت‌های چشمگیری وجود دارد. محتوای دوره نخست و دوم، بیشتر بر عقاید دینی منطبق بود؛ ولی مسائل طرح‌شده در دوره سوم و چهارم با عقاید دین اسلام انطباق کمتری دارد؛ همچنین در دوره سوم و چهارم و پس از دستگیری طاهری، مسترها و مربی‌ها رکن اصلی تبلیغ‌اند؛ حال آنکه در دوره نخست و دوم، کلاس‌های حضوری را مؤسس عرفان‌حلقه برگزار می‌کرد.

واژه‌های کلیدی: عرفان نوظهور، محمدعلی طاهری، عرفان‌حلقه، فرادمانی.

* دانشجوی دکتری تاریخ انقلاب اسلامی، گروه تاریخ، دانشکده ادبیات، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران fahimehr67@gmail.com

** استاد گروه تاریخ، دانشکده ادبیات، دانشگاه اصفهان، اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول) mortezadehghannejadmd@gmail.com

*** دانشیار گروه تاریخ دانشکده ادبیات، دانشگاه اصفهان، اصفهان، اصفهان، ایران amir.anush2016@gmail.com

مقدمه

در اواخر دهه هفتاد، محمدعلی طاهری عرفان حلقه را تشکیل داد. عرفان حلقه بیشتر به تعالی‌گرایی و درمان بیماری‌ها به شیوه‌ای نوین معطوف است و به ادعای بنیان‌گذار آن، ریشه‌ای ایرانی دارد و در مقایسه با دیگر همتایان خود، به جذب پیروان بیشتری موفق شده است. به علت تضاد و تعارض آشکار این عرفان با عقاید نهادینه‌شده دینی و حکومتی در ایران، ضرورت بررسی علت‌های رشد عرفان‌های نوظهور امری انکارناپذیر است؛ البته تذکر این نکته لازم است که عرفان، همانند هر حیطه اندیشه و تفکر دیگری، فرامکانی و فرازمانی بوده است و بین جوامع و اقوام، اشتراک‌های فراوانی دارد و در شناخت و ریشه‌یابی آن توجه به فرهنگ، محیط اجتماعی و وضعیت اقتصادی و تاریخی هر جامعه امری ضروری است.

درباره عرفان حلقه نقد و تحلیل‌های بسیاری صورت گرفته است؛ اما همه با دیدگاهی سلبی نوشته شده است و نفی عرفان حلقه وجه غالب آنهاست. در این آثار، بدون در نظر گرفتن جذابیت شکل‌گرفتن عرفان حلقه در بین مردم، عقاید و آموزه‌های این تفکر رد شده است و نفی حلقه، بدون ارائه‌نگاهی واقع‌بینانه، هدف اصلی آنهاست. از این نمونه باید به مقاله «علل، انگیزه‌ها و پیامدهای ورود به عرفان حلقه» به قلم محمدمسعود سعیدی (۱۳۹۶) اشاره کرد. در این مقاله، وضعیت ویژه فرد و محیط اطرافش، علت اصلی رشد عرفان حلقه در ایران دانسته شده است.

«ریشه‌یابی فرقه عرفا حلقه کیهانی در فرقه ریگی ژاپنی» نام مقاله دیگری است که به کوشش محمودرضا قاسمی (۱۳۹۳) نگارش یافته است. قاسمی در مقاله مذکور، تفکر ریگی را یکی از منابع

اصلی طاهری در ابداع عرفان حلقه دانسته است. گفتنی است پژوهش حاضر جزو نخستین مقاله‌ها با محوریت تحلیل سیر تاریخی عرفان حلقه در ایران است و پیش از آن، کمتر پژوهشی به صورت آکادمیک این موضوع را بررسی کرده است. تفاوت پژوهش حاضر با مقاله مذکور در روش مطالعه و تحلیل رشد عرفان حلقه، با تأکید بر موفقیت‌های عرفان حلقه است. پژوهش پیش رو حاصل تحلیل داده‌های مصاحبه‌ای و بازده زمانی دوساله مطالب فضای مجازی است.

بررسی تاریخ عرفان حلقه و علل و عوامل گسترش آن و تحلیل تاریخ عرفان حلقه موضوعی است که در محافل علمی، کمتر به آن توجه شده است. پس از گذشت دو دهه، عرفان حلقه با تکیه بر شعارهای خود و در پیش گرفتن شیوه‌های تبلیغی مناسب و منطبق بر اوضاع جامعه، در ایران رشد چشمگیری یافته است. پژوهش حاضر در نوع خود جزو نخستین پژوهش‌های آکادمیک است که با توجه به ظرفیت‌ها و جذابیت‌های عرفان حلقه، سیر تاریخی عرفان حلقه و علت‌های رشد آن را بررسی می‌کند و به دنبال آن است با دیدی توصیفی تحلیلی، به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

۱. سیرتاریخی رشد عرفان حلقه در ایران چگونه بوده است؟
۲. چه عوامل تاریخی و اجتماعی و فرهنگی در سرعت گسترش عرفان حلقه تأثیر داشته است؟
- داده‌های موجود در این پژوهش با چهار روش جمع‌آوری شده است: ۱. مصاحبه با صاحب‌نظران عرفان‌های نوظهور و اعضای حلقه؛ ۲. به دست آوردن اطلاعات از اعضای عرفان حلقه با استفاده از پرسش‌نامه؛ ۳. منابع اینترنتی و کانال‌ها و کتاب‌های الکترونیکی مرتبط با عرفان‌های نوظهور؛ ۴. آثار چاپی با محوریت آسیب‌شناسی عرفان حلقه؛ ۵. آثار و

ایرانی ساکن آمریکا با آنان همکاری نماید؛ ولی به دلیل نداشتن دیپلم، در عمل این کار اتفاق نیفتاد. وی گرایش‌هایی به ماتریالیسم و گروهک چریک‌های فدایی خلق نیز داشت.

این سایت مدعی است این ادعا، نتیجه کشف کتاب و اعلامیه‌های این گروهک در منزل او بود و به همین علت، برای مدت کوتاهی نیز بازداشت بود. درباره تداوم تفکر ماتریالیستی و چریکی طاهری اطلاع دقیقی در دست نیست؛ ولی رسانه‌های عرفان حلقه به نادرستی این امر تأکید بسیار می‌کنند. او در این مقطع، منزل مسکونی خود را تغییر داد و به منزلی رفت که در اطراف کرج ساخته بودند (سایت رسمی انجمن نجات از حلقه، بیوگرافی محمدعلی طاهری www.nejatazhalghe.ir).

در نهایت، طاهری پس از شکست‌های پی‌درپی در تحصیل، با سفر به کشورهای خارجی، برای ادامه تحصیل تلاش کرد. او ابتدا به ژاپن عزیمت کرد. این سفر مهم است؛ زیرا ژاپن از کشورهای مطرح در رواج شبه‌عرفان‌های شرقی است و ریکی، عرفان معروف ژاپنی، در آینده یکی از منابع مهم عرفان حلقه شد (صحت، ۱۳۹۱: ۳۰)؛ اما به گفته خودش، به علت مشکل بودن فراگیری این زبان و سرسام آور بودن مخارج، پس از حدود یک سال دوباره به کشور بازگشت. طاهری خود در این باره می‌گوید:

«من در ژاپن در آکادمی وسداه، پذیرفته شده بودم و باید زبان آنها را فرا می‌گرفتم. پنج‌شش ماه موندم و بخشی از مکالمه یاد گرفتم به زبان کانجی که رسید، دیدم خیلی مفصل و طولانی و اینا خودشون تا دیپلم می‌گیرن کانجی بلد نیستند. گفتم که این در حوصله من نیست و برگشتم» (قاسمی، ۱۳۹۵-ب: ۱۹).

طاهری سپس برای ادامه تحصیل، به همراه خانواده خواهرش به ترکیه رفت. در سفر طاهری به ترکیه و تحصیل در دانشگاه ترکیه نیز ابهاماتی وجود دارد. او

تألیف‌های محمدعلی طاهری و شاگردان او.

بدیهی است عواملی همچون وجود محدودیت‌های امنیتی، برخی مصلحت‌اندیشی‌های شخصی و سیستمی، دسترسی نداشتن آسان به منابع مرتبط با عرفان‌های نوظهور و فیلتر شدن سایت‌ها و کانال‌های رسمی این عرفان‌ها، پژوهش در این حوزه را با مشکلات و موانع بسیاری همراه کرده است. با وجود این، پژوهش حاضر با استناد به داده‌های موجود در فضای مجازی و منابع مرتبط با عرفان‌های نوظهور، برای تحلیل درست و منطقی در این حوزه می‌کوشد.

محمدعلی طاهری، مؤسس عرفان حلقه

محمدعلی طاهری، مؤسس عرفان حلقه، متولد ۱۳۳۵ در کرمانشاه است. محل تولد او در حکم منطقه‌ای که به آزادی و تسامح و آزادی افکار و مذاهب معروف است و مردم آن به امور معنوی و الهی گرایش ذاتی دارند و برای تبلیغ افکار و مذاهب و آیین‌ها بستر مناسبی فراهم می‌کند (عظیمی، ۱۳۹۱: ۹۶)، در آینده طاهری نقش مهمی داشت. شهری که از مهم‌ترین پایگاه‌های عرفان حلقه بوده و بسیاری از کمپین‌های حمایتی این عرفان در این شهر برگزار شده است.

طاهری پس از گذراندن دوره ابتدایی، به تهران عزیمت کرد. درباره دوران زندگی و تحصیلات او اطلاعات دقیقی در دست نیست؛ اما دو نقل متفاوت از دو گروه موافقان و منتقدان او وجود دارد: نقل نخست به «انجمن نجات از حلقه»، مهم‌ترین و تنها گروه منتقد تخصصی عرفان حلقه مربوط است. در سایت انجمن آمده است: «طاهری در پیشرفت درسی موفق نبوده و نتوانست دیپلم بگیرد. گفته می‌شود در سال ۱۳۵۵، مأموران ساواک ملاقات‌هایی با وی انجام داده و پیشنهاد می‌کنند که در قبال اعزام وی به کشور آمریکا و بورسیه‌کردن او جهت کنترل دانشجویان

مدعی است در دانشگاهی به نام ارتادو تحصیل کرده است؛ اما در ترکیه چنین دانشگاهی وجود ندارد؛ به علاوه، او هیچ مدرکی دال بر تحصیل در آن دانشگاه ارائه نکرده است و براساس گفته خودشان، پس از سه سال، پیش از پایان یک دوره کارشناسی به کشور بازگشته است (قاسمی، ۱۳۹۵-ب: ۱۹).

نقل دوم که به منابع عرفان‌حلقه مربوط است، او را دارای نبوغ بسیار در ریاضیات معرفی می‌کند و معتقد است مهارت او در حل تمرین‌های ریاضی موجب کسب بورس تحصیلی شد و برای ادامه تحصیل، به خارج از کشور رفت. به گفته این منابع، او در سال ۱۳۵۷ش، در مقطع کارشناسی، مدتی در ژاپن و ترکیه مشغول تحصیل در علم مکانیک شد. با پیروزی انقلاب اسلامی به ایران برگشت. همچنین محمدعلی طاهری در جایگاه پژوهشگر برجسته بین‌المللی، مقام نخست‌اولین و دومین دوره مسابقه‌های علمی سراسری ایران را در سال‌های ۱۳۵۵ و ۱۳۵۶ کسب کرد و جوایز مسابقه‌های ذکرشده را که بورس تحصیلی بود، در کاخ نخست‌وزیری از دست نخست‌وزیران وقت دریافت کرد (تلویزیون عرفان‌حلقه، بیوگرافی محمدعلی طاهری، erfanhalgheh.tv)؛ البته مدرکی دال بر این ادعا موجود نیست.

تلاش طاهری برای پاسخ‌گویی به پرسش‌هایی همچون: «از کجا آمده‌ام؟ به کجا خواهم رفت؟» در آبان ۵۷، به‌صورت کشف و شهود بر او آشکار شد و او مدعی دریافت الهاماتی شد. ناگفته نماند صرف ادعای الهام از جانب طاهری، دلیلی بر حقیقت او نیست؛ زیرا ممکن است الهام از دو منشأ ناشی باشد: ۱. الهامات عام یا انسانی یا شیطانی (حسین‌زاده، ۱۳۸۸: ۴۹) که هر انسانی قادر است مدعی چنین الهاماتی باشد و اثبات حقیقت‌داشتن و حقیقت‌نداشتن آن، کاری بس دشوار

است (مصاحبه شماره ۹؛ ربانی، ۱۳۹۱: ۲۲). ۲. ممکن است الهامات از مشکل روانی خاص ناشی باشد. از نظر روانشناسی، برخی افراد اختلال روانی به نام خودبزرگ‌بینی دارند که در این اختلال، عقاید و هذیان‌های بزرگ‌منشی در فرد بروز می‌کند و به این علت، مدعی وحی و امامت و پادشاهی می‌شود (مستند حلقه شیطان، دقیقه ۵۴، برگرفته از سایت انجمن نجات حلقه www.nejatazhalghe.ir).

پس از این ادعا از جانب طاهری، از سرنوشت طاهری و عرفان ادعایی او اطلاع دقیقی موجود نیست و این ادامه داشت تا دهه هفتاد که اقدام به عضوگیری کرد. منابع حلقه مدعی‌اند «طاهری ده سال اول را به بررسی دقیق دریافت‌های اش پرداخته و اطلاعاتی که بی‌تأثیر و مانع رشد و کمال هستند را شناسایی و رد کرد. دهه دیگر با گذراندن تجربه‌های فردی در رابطه با آگاهی‌های ارزشمند برای نوع بشر سپری شد» (ویژه‌نامه آشنایی با محمدعلی طاهری برگرفته از سایت رسمی عرفان حلقه erfanhalgheh.com).

او در نهایت، اواخر دهه هفتاد عرفان ابداعی خود را علنی کرد و با برگزاری دوره و کلاس، آموزه‌های خود را به دیگران عرضه کرد. حاصل تلاش طاهری تأسیس مکتب عرفانی حلقه و بنیان‌گذاری دو طب مکمل فرادرمانی و سایمتولوژی^۱ است (تلویزیون عرفان حلقه، بیوگرافی محمدعلی طاهری: تاریخ مراجعه ۹۹/۱/۳)؛ البته شباهت سایمتولوژی با علم ساینتولوژی^۲، یکی از عرفان‌واره‌های جدید که برپایه بهداشت روان یا دیانتیکس است، از گرده‌برداری طاهری از این تفکر حکایت دارد (نصیری، ۱۳۹۲: ۳۰) و ابداعی بودن این طب را زیر سوال می‌برد.

ناگفته نماند ابهام در مطالعات، تحصیلات، استادان طاهری، آموخته‌ها و پیشینه اعتقادی او موجب انتقادهای بسیاری به این عرفان شده است. طاهری بر

سر گذارد، عصر جدید آغاز می‌شود (نبوی، ۱۳۸۹: ۱۹۸). طاهری در یکی از دوره‌های مساعد رشد فرّ، مدعی تجربه نخستین الهامات عرفانی خود شد که جای بسی تأمل دارد. باید گفت ظهور اندیشه‌های معنوی جدید، مولود اوضاع جامعه است. اوضاعی که مشکلات و تنگناهای جامعه، مردم را به پناه بردن به رؤیا و عضویت در گروه‌های نویددهنده آینده‌ای بهتر و شرکت در گروه‌هایی سوق می‌دهد که برای لحظه‌ای هرچند کوتاه، انسان را از این محیط دور می‌کنند. عرفان‌های نوظهور با داشتن چنین مؤلفه‌هایی، پیشنهادی جذاب برای افرادند.

این اندیشه‌ها با طرح شعارهایی که منادی برون‌رفت از مشکلات است، عضو جذب می‌کنند؛ اما بیان این ادعا ممکن است که با رفع مشکلات موجود، نسخه‌های تجویزی نیز به شکلی طبیعی از اعتبار ساقط می‌شوند و براساس اوضاع جدید، اندیشه‌ای جدید جای تفکر موجود را می‌گیرد. این اندیشه‌ها که برخلاف ادیان، ریشه‌ای نیستند همانند رشد ناگهانی، افولی ناگهانی نیز خواهند داشت. ادعایی که تاریخ فرّ و اندیشه‌های معنوی بر آن صحّه می‌گذارد.

پس از ادعای طاهری مبنی بر تأسیس عرفانی جدید و گذشت دو دهه فعالیت، فرازونشیب‌هایی بسیار بر عرفان حلقه گذشت. در ادامه، با تقسیم‌بندی تاریخ عرفان حلقه به چهار دوره، سیر تاریخی این عرفان نوظهور ایرانی را تحلیل خواهیم کرد.

ادوار تاریخی عرفان حلقه

باتوجه به بررسی‌های صورت‌گرفته، تقسیم تاریخ حلقه از آغاز تاکنون، براساس وقایع و ویژگی‌ها و اقدامات انجام‌شده اعضای حلقه و مخالفان، به چهار دوره امکان‌پذیر است:

دوره نخست از سال ۱۳۵۷ش آغاز شد که به

این باور است که تفویض از مرکزیت عرفان حلقه، یعنی طاهری، می‌گذرد و اوست که به بقیه تفویض می‌کند (قاسمی، ۱۳۹۵-الف، ۲۳) و این مرکزیت نیاز به راهنما را از بین می‌برد؛ اما با وجود این، عرفان حلقه فاقد یکی از اصول اساسی در عرفان، یعنی وجود پیر و راهنماست. آنچه امروزه از طاهری و سابقه علمی او در دست است، به منابع حلقه اختصاص دارد و این منابع نیز به تحصیل طاهری در این حوزه اشاره‌ای نکرده و تنها به الهامات ادعایی او تأکید کرده اند که این نکته نیز خود جای تأمل دارد. گفتنی است باوجود تلاش‌های صورت‌گرفته برای ارتباط با نهادهای امنیتی و مطلع و تماس با حراست اداره آموزش و پرورش و نهادهای امنیتی، سند متقنی درباره تحصیلات طاهری یافته نشد.

به نظر می‌رسد ادعای الهام و کشف و شهود از جانب طاهری، با اوضاع اجتماعی ایران در سال ۱۳۵۷ بی‌ارتباط نیست. تالرسینگر (Thaler Singer) در کتاب *فرقه‌ها در میان ما* چنین می‌گوید: «از نظر تاریخی، وجود پیشینه عرفان‌گرایی و عضویت در گروه‌های جدید و گاهی بدعت‌گذار به‌کرات دیده می‌شود. این گرایش در نقاط مختلف جهان و هم‌زمان با ازهم‌گسیختگی رشته‌های اجتماعی به اوج خود می‌رسد؛ به عنوان مثال در ایران پس از حمله مغول و بعد از انقلاب اسلامی ایران و تحولات اجتماعی و سیاسی مربوط به آن، شاهد رشد این تفکرات و به نوعی فرقه‌گرایی‌ها هستیم» (تالرسینگر، ۱۳۸۵: ۲۹).

در این دوران که از آن با نام دوران گذار یاد می‌شود، جامعه در حال تغییر از سنت به مدرنیته است و با انواع مشکلات و بحران‌ها مانند بحران هویت، بحران مشروعیت، بحران نفوذ، بحران مشارکت، بحران توزیع و بحران یکپارچگی آمیخته است و اگر جامعه موفق شود آنها را با کامیابی پشت

هوشمندی حاکم بر جهان هستی موفق شد. طاهری پس از دو دهه پژوهش و تلاش برای اثبات این ادعا، مکتب عرفان‌حلقه و دو شاخهٔ فرادمانی و سایمتولوژی را تأسیس کرد. او در این مدت به طرح نظریه‌هایی دست زد و در زمانی کوتاه، به شهرت درخور توجهی رسید. با شروع دههٔ سوم فعالیت او، کلاس‌ها و دوره‌های عمومی عرفان‌حلقه در تهران و کرج و تبریز برگزار شد. او برای پیگیری هر چه بهتر فعالیت‌های فرهنگی، مؤسسهٔ فرهنگی هنری عرفان‌کیهانی (حلقه) و همچنین کانون عرفان‌کیهانی را در سازمان ملی جوانان نهاد ریاست جمهوری به ثبت رساند. رسانه‌های حلقه، تاریخ دقیق این واقعه را ذکر نکرده‌اند (ویژه‌نامه آشنایی با محمدعلی طاهری برگرفته از سایت رسمی عرفان‌حلقه erfanehalgheh.com). ناگفته نماند این امتیاز پس از یک سال لغو شد.

در این دوره، طاهری با مطالعه در معنویت‌های جدیدی همچون ریکی و یوگا و غیره، گرته‌برداری از عرفان‌واره‌های شرقی و غربی را شروع کرد. او با مطالعه در روش و سیر تکوین این عرفان‌ها، انگیزهٔ شکل‌دهی به اندیشه ای همتای این عرفان‌ها را در خود پرورش داد؛ به نحوی که این اندیشه‌ها منابع اصلی عرفان‌حلقه در آینده شدند.

ویژگی‌های دورهٔ نخست

در این دوران، طاهری دربارهٔ معنویت‌های نوظهور، اصول، آموزه‌ها، تاریخ و رهبران این اندیشه‌ها مطالعه‌های گسترده‌ای انجام داد.

۱. تلاش‌های نافرجام طاهری برای تحصیلات تکمیلی و تحصیل در خارج از کشور و کسب مقام‌های معتبر علمی، در این دوره انجام شد و باید گفت این دوره، دورهٔ تکوین شخصیت طاهری است؛ ۲. در این دوران، طاهری باتوجه به اوضاع زمان و

ادعای طاهری، نخستین الهامات به او رسید و تا اواسط دههٔ هفتاد که به تجاربی عرفانی روی آورد و تاحدودی تمام جنبش‌های مطرح نوین دینی، همچون یوگا و ریکی و غیره را درک کرد، تداوم یافت. این دوره، دورهٔ تکوین شخصیت طاهری است. دورهٔ دوم، از اواسط دههٔ هفتاد آغاز شد و تا سال ۱۳۸۹ش و هم‌زمان با دستگیری طاهری ادامه یافت. دورهٔ سوم، دورانی است که با دستگیری طاهری، تلاش‌های بسیاری مانند مانور حقوق بشری و ترور شخصیتی منتقدان و تلاش مسترها برای تبدیل‌کردن عرفان‌حلقه به زیرمجموعه‌های کثیر صورت گرفت. در این دوران، هریک از مسترها دانش و مهارت خود را وارد عرفان‌حلقه کرد و تلاش کرد عرفان‌حلقه را به زیرمجموعه‌های کثیر تبدیل کند و زیرشاخه‌های روان‌شناسی و مکانیک و پزشکی از حلقه منشعب شد. تکثیری که با مباحث نخستین در مراحل تکوین بسیار تفاوت داشت. دورهٔ چهارم، پس از آزادی طاهری تا زمان حال را دربرمی‌گیرد.

الف. دورهٔ نخست (استقرار و آزمون و خطا)

این دوره که با ادعای طاهری مبنی بر نخستین الهامات عرفانی در سال ۱۳۵۷ آغاز شد، تا اواسط دههٔ هفتاد تداوم یافت.

براساس ادعای طاهری، نخستین الهامات و دریافت شهودی برای او در ۱۰ آبان ۱۳۵۷ اتفاق افتاد. او خود در این باره چنین می‌گوید: «اشتیاقی بیش از حد برای فهم جهان هستی و پی‌بردن به رمز و راز خلقت داشتم و این افکار، لحظه‌ای مرا رها نمی‌کرد. بالاخره در دهم آبان سال ۱۳۵۷ به یکباره با الهام‌ها و دریافت‌های ذهنی‌ام روبه‌رو شدم که به دنبال آن زوایایی از هستی و انسان بر من آشکار شد» (طاهری، ۲۰۱۱: ۱۱).

منابع مرتبط با عرفان‌حلقه مدعی اند در این تاریخ، محمدعلی طاهری به درک و دریافت رابطهٔ

نشده است (مصاحبه با دکتر قانع، توهم فرادرمانی، forsaterey.com).

این دوره در سال ۱۳۸۳ش و با ارسال نامه‌ای محرمانه از جانب رهبر انقلاب به شورای عالی انقلاب فرهنگی پایان یافت. مضمون نامه، شناخت عرفان‌های نوظهور و پیشگیری از آسیب‌ها و خطرهای احتمالی این معنویت‌ها بود (مصاحبه شماره ۴). در نتیجه این حکم و پیرو گزارش‌هایی که از فعالیت‌های خلاف عرف و شرع، مانند لمس نامحرم و وجود نشانه‌ها و اوراد شیطان‌پرستی و غیره در این کلاس‌ها حکایت داشت، طاهری در بهمن ۱۳۸۶، حین تدریس در کلاس، بازداشت شد؛ ولی در همان ساعت‌های نخست بازداشت، به قید وثیقه آزاد شد. در جریان نخستین بازداشت، از طاهری خواسته شد به تعطیلی کلاس‌ها مبادرت کند و تنها به پژوهش علمی و کار روی پروژه‌های علمی مشغول شود.

منابع و رسانه‌های عرفان حلقه برخی پروژه‌ها را به طاهری نسبت می‌دهند. پروژه‌هایی همچون: اثر فرادرمانی بر بیماران برونشکتازی^۳ در بیمارستان مسیح دانشوری؛ اثر فرادرمانی در کاهش درد پس از عمل در بیمارستان امام خمینی؛ اثر فرادرمانی روی بیماران آسم در دانشگاه شاهد؛ تأسیس کمپ ترک اعتیاد با کمک فرادرمانی در اصفهان. علاوه بر این چاپ مقاله‌هایی مانند: «انسان، بیماری و تحول»، «مقام بی‌نامی و عدم»، «جهان موازی و مجاور از منظر علم»، «قرآن و معرفت»، «اضطراب از منظر سایمتولوژی»، «نظریه‌های رایج درباره اختلالات» و غیره را که در مجله طب کل‌نگر و دانش پزشکی چاپ شدند و در مجامع علمی و بین‌المللی توجه بسیاری را جلب کردند، به طاهری نسبت می‌دهند. ناگفته نماند آنچه منابع حلقه مدعی آن هستند، باوجود شاکیان و آسیب‌دیدگان، درخور نقد اساسی

نیاز جامعه که از آن با نام دوران گذار یاد می‌شود، مدعی الهاماتی عرفانی شد؛

۳. این دوران، دوران گذار حلقه است؛
۴. عمده برنامه‌ریزی‌ها و بنیان‌های عرفانی حلقه در این دوران شکل گرفت.

ب. دوره دوم

این دوره از اواسط دهه هفتاد آغاز شد و با دستگیری طاهری پایان یافت. این دوره، دوره تثبیت عرفان حلقه است. در این دوران، طاهری با برگزاری کلاس و جلسه و نیز جذب عضو و تربیت مربی، تلاش کرد عرفان ابداعی خود را به همگان عرضه کند. در این دوره، آموزه‌های طاهری در حوزه مسائل درمانی با استقبال اقشار گوناگون، به‌ویژه پزشکان و پیراپزشکان، روبه‌رو شد. چهره‌هایی که از سبک درمانی طاهری حمایت کردند، عبارت‌اند از: سروش (سوشینانت) عازمی‌خواه در دانشگاه شاهد که پایان‌نامه خود «تأثیر فرادرمانی بر حملات آسم» را در سال ۱۳۸۸ با نمره عالی دفاع کرد و هم‌اکنون در حکم مربی، در سیدنی استرالیا مشغول به فعالیت است؛ پروفیسور مسعود رحمان از دانشگاه کالیفرنیا؛ دکتر توفیق‌یان از دانشگاه علوم پزشکی؛ جراحان بیمارستان امام؛ دکتر شهریار اسلامی مشاور معاون وزیر بهداشت وقت؛ دکتر رادمهر از دانشگاه تهران؛ دکتر پیرزاده از دانشگاه تهران (کلیپ‌های تصویری، شماره دو، سه، چهار، پنج، شش و هفت برگرفته از کانال خبرگزاری عرفان حلقه، [t.me/erfanews](http://(ENA)t.me/erfanews)).

با وجود این توجه از جانب برخی پزشکان، مجامع علمی ادعای فرادرمانی را نقد و رد کردند. به نظر نقادان، فرادرمانی وجود ندارد که موازین و اصول مشخص علمی داشته باشد. روش‌های درمانی مانند طب سنتی و مکمل، روش‌های خاص درمانی دارند؛ اما در فرادرمانی، روش مشخص و خاصی تشریح

است. گفتنی است این امکان وجود دارد که فرادمانی در کوتاه‌مدت و البته با تلقین، برای نفع علمی حالتی ممکن داشته باشد؛ اما توجیه و پشتوانه علمی ندارد و دستاوردی درخور دفاع عرضه نکرده است؛ همچنین در طولانی‌مدت، آثار مخربی مانند بروز عارضه‌های عجیب و گوناگون بر فرادمان‌گیران برجای می‌گذارد (قاسمی، ۱۳۹۵- ج: ۵۰). شاهد این ادعا ضعف فرادمانی در رفع اپیدمی کرونا و نجات صدها بیمار کرونایی است. علاوه بر این، پژوهشگر خود شاهد تأثیر نداشتن فرادمانی بر مرد هفتادساله‌ای بود که از مشکلات عضلانی رنج می‌برد.

این منابع مدعی اند در سال ۱۳۸۷ ش، طاهری با جلب همکاری دانشگاه آزاد تهران، دوباره کلاسی با موضوع فراپزشکی تشکیل داد که با اقبال نیز روبه رو شد. پس از این طاهری تلاش کرد با مانع‌زدایی، دوره‌های سایمتولوژی را با همکاری علوم پزشکی دانشگاه برگزار کند؛ اما با وقایع انتخاباتی سال ۱۳۸۸ و دستور مبنی بر تجمع نکردن، این دوره‌ها لغو شد. طاهری ۲۹ فروردین ۱۳۸۹، دوباره به جرم لمس نامحرم، توهین به مقدسات، دخالت در امر پزشکی و ترویج خرافه‌گرایی بازداشت شد و به مدت ۶۸ روز زندانی شد و از او بازجویی کردند. شاکیان او طیف‌های گوناگونی از افراد بودند که یا خود به طور مستقیم از عرفان حلقه آسیب دیده بودند یا وابستگان آنها جزو آسیب‌دیدگان بودند (سایت رسمی انجمن نجات از حلقه، در حلقه زندان www.nejatazhalghe.ir). در جریان این بازداشت، از او تعهدی گرفتند مبنی بر تدریس نکردن عرفان حلقه و تمرکز صرف بر امر پژوهش علمی به منظور اثبات فرادمانی. پس از این زمان، مراکز علمی و پزشکی نیز از همکاری با او سر باز زدند.

طاهری مدعی است پس از این وقایع، در تحقق اهدافش با بن‌بست مواجه شد. او به منظور برون‌رفت از این بن‌بست، نتیجه پژوهش‌های علمی را برای بنیادها و مراکز علمی خارج از کشور فرستاد که دریافت دکترای افتخاری عرفان از آکادمی بین‌المللی اکوانرژی جمهوری آذربایجان در سال ۲۰۰۹ م و دکترای افتخاری طب مکمل از دانشگاه پزشکی ستنی ارمنستان در سال ۲۰۱۰ م و کسب مقام آفیسر از بروکسل را موجب شد. تذکر این نکته ضروری است که جوامع علمی ایرانی و غربی این لقب‌ها را نپذیرفته‌اند و علاوه بر این، در هیچ دانشگاهی که رتبه علمی درخور پذیرشی دارد نیز تأیید نشده‌اند.

در این مدت، طاهری چندین بار دستگیری‌های یک روزه داشت و از او خواسته شد از پژوهش و تدریس دست بردارد و فعالیت نکند. اصرار طاهری به ادامه فعالیت، به بازداشت نهایی او در ۱۴ اردیبهشت ۱۳۹۰ منجر شد (سایت رسمی عرفان حلقه، بیوگرافی محمدعلی طاهری erfanehalgheh.com). ناگفته نماند درباره فعالیت‌های علمی طاهری، به جز منابع منتشر شده در رسانه‌های عرفان حلقه، هیچ منبع موثقی موجود نیست. در راستای اثبات ادعاهای مطرح شده، با دانشگاه و پزشکان و غیره مکاتبه‌هایی شد که به علت همکاری نکردن افراد مطلع، با بن‌بست مواجه شد. خبر دفاع رساله دکتری با نام فرادمانی، در روزنامه همشهری چاپ شده است (روزنامه همشهری، تأثیر فرادمانی در کاهش حملات آسم، یکشنبه ۸ آذر ۸۸: ص ۶).

ویژگی‌های دوره دوم

۱. برگزاری و مدیریت دوره‌ها به دست محمدعلی طاهری؛ در این زمان، عموم کلیپ‌ها و فایل‌های صوتی و اسناد بیان‌کننده این است که طاهری در جایگاه مؤسس حلقه، گرداننده اصلی دوره‌ها و کلاس‌ها بوده است و از اداره دوره‌ها به

گواهی نیز انجام می‌شد. منابع عرفان حلقه مدعی‌اند در این دوران، آموزه‌های طاهری به علت ارزش علمی، توجه مجامع علمی و پزشکی را جلب کرد و طاهری با برگزاری کارگاه در دانشگاه‌ها، به پژوهش‌های این حوزه شکلی جدی داد. گرایش اقشار گوناگون، به‌ویژه پیراپزشکان و پزشکان، به عرفان حلقه در این دوره بود و حتی تبلیغات عرفان حلقه تا آنجا رواج یافت که اسماعیل منصوری لاریجانی، یکی از نویسندگان مطرح حوزه عرفان و جنگ و دفاع مقدس و فلسفه، بر کتاب *انسان از منظری دیگر طاهری* مقدمه نوشت (طاهری، بی‌تا: ۴). ایشان پس از مدتی، از عرفان حلقه اعلام برائت کردند. رشد روزافزون عرفان حلقه در جوامع علمی و اقبال قشر تحصیل‌کرده به آن و چاپ مقاله‌هایی مانند جهان دو قطبی، عشق زمینی، فلک و غیره در روزنامه‌های دینی رسالت، حمایت، آرمان، روابط عمومی و صبح اقتصاد به قلم طاهری (کیهان‌نیا، ۱۳۸۹: ۴ تا ۵) از دستاوردهای مهم عرفان حلقه در این دوران است.

۴. هم‌سویی با وضعیت حاکم در جامعه؛ در این دوره، آموزه‌های طاهری باتوجه به جو حاکم بر جامعه، در راستای تأیید اعمال دینی و بزرگداشت اولیای دینی صورت گرفت. با وجود این موضوع، از همین دوران از تضاد آموزه‌های عرفان حلقه با شعائر دینی و عرفی مانند دیدگاه خاص به شیطان و قرآن و فرایض دینی، جایگزین شدن نماز با اتصالات ابداعی توسط طاهری، تعریفی جدید و دگرگون از دین و غیره نشانه‌هایی بروز یافت. کلیپ‌های تصویری از کلاس‌های آموزشی در این دوره، نشان‌دهنده رعایت نکردن روابط محرم و نامحرم در این دوره‌هاست. ناگفته نماند برخلاف این جلسه‌ها، در تألیف‌های طاهری از نفی فرایض دین و توسل به اولیاءالله و غیره نشانه‌ای دیده نمی‌شود.

دست شاگردها و مسترهای نوآموز، هنوز به نحو چشمگیر اثری نیست. این مقطع، دوره نضج گرفتن حلقه و تثبیت آن بود. به همین علت طاهری در مقام استاد، امور آموزشی را خود برعهده گرفته بود و حاضر نشد خطر اعتماد به تازه‌کارهای حلقه را بپذیرد؛ همچنین نبود افراد متبحر در این حوزه را باید علت این امر دانست. هنوز ابتدای کار عرفان حلقه بود و طاهری در مقام مؤسس عرفان حلقه، فردی را هم‌تراز خود تربیت نکرده یا کسی به ترم‌های مربیگری نرسیده بود. به همین علت، عمده فعالیت‌های آموزشی را طاهری خود برعهده گرفت (کلیپ تصویری شماره ۲ و ۳، برگرفته از کانال تلگرامی خبرگزاری عرفان حلقه، [t.me/erfanews](http://(ENA)t.me/erfanews)): جزوه اصلی دوره اول). اگرچه در همین دوره و در ادامه، این مسئله با تغییراتی روبه‌رو شد.

۲. نگارش عمده تألیف‌های طاهری در این دوره؛ تاریخ تألیف و انتشار کتاب‌های اصلی محمدعلی طاهری مانند موجودات غیرارگانیک و عرفان کیهانی و چند مقاله، گواه این مدعاست که عمده منابع اصلی و نخستین عرفان حلقه که اصول و عقاید آن را در خود جای داده‌اند، در دوره دوم و هم‌زمان با آزادی تبلیغات برای این گروه چاپ شده است. چند مقاله در سال ۲۰۱۱ و موجودات غیرارگانیک در سال ۲۰۱۲ و عرفان کیهانی در سال ۱۳۸۴ چاپ شده و سال ۹۱ تجدید چاپ شده است.

۳. فعالیت در چارچوب قانون؛ در این دوره، فعالیت عرفان حلقه شکلی قانونی و رسمی داشت؛ به نحوی که در دانشگاه‌های کشور نیز به این مباحث توجه می‌شد. نکته ذکرکردنی این است که توجه در مرکز دانشگاه‌ها از ناحیه برخی از پزشکان وفادار حلقه صورت می‌گرفت و در سطوح عالی، از این حمایت اثری نیست؛ حتی در این جلسه‌ها، جعل

۸. تلاش برای ساخت‌نمایی دینی از عرفان‌حلقه؛ در این دوره، طاهری باتوجه به فرهنگ نهادینه‌شده دینی در ایران، دریافت لازمه بقای تفکرش در هم‌سویی با دین است. از این رو با بهره‌گیری از آیه‌های قرآن، در جهت دینی جلوه‌دادن عرفان خود گام برداشت. او برخی آیه‌ها را به شیوه‌ای گزینشی و انتخابی و بدون توجه به شأن نزول و حقیقت آیه‌ها، در آثار و تألیف‌ها خود به کار برد. تلاشی که در رشد عرفان‌حلقه و رواج این تفکر در بین مذهبیان روشی موفق بود؛ اما ماهیت جلسه‌ها و آموزه‌ها، واقعیتی متفاوت از ادعاهای طاهری را ثابت می‌کرد. حقیقتی که موجب خروج آن دسته از پیروانی بود که به سودای دینداری به این گروه پیوسته بودند. طاهری خود در یکی از جلسه‌ها اعتراف کرده بود از قرآن، درک و دریافت درستی ندارد و تاکنون یکبار هم قرآن را کامل نخوانده است (مستند حلقه شیطان، دقایق ۴۹ تا ۳۰، برگرفته از سایت رسمی انجمن نجات از حلقه www.nejatazhalghe.ir).

ج. دوره سوم

پس از دستگیری طاهری، تلاش مسترها و پیروان حلقه در تداوم تفکر طاهری، دورانی تازه در این تفکر شکل داد. دورانی که باید از آن با نام دوران تکثر عرفان‌حلقه یاد کرد. در این دوران، تخصص و تحصیلات مسترها وارد عرفان‌حلقه شد. اعضا تلاش می‌کردند با تغییر مشی استاد خود، به فعالیت‌های خود جنبه‌ای مبارزه‌گونه دهند و برای فرار از بن‌بست‌های شکل‌گرفته، فضای حیاتی جدیدی ایجاد کنند.

در ۱۴ اردیبهشت ۱۳۹۰، طاهری به جرم توهین به مقدسات، مداخله غیرقانونی در امور پزشکی و درمان بیماران، ارتکاب فعل حرام و رابطه نامشروع با لمس نامحرم، تهیه و توزیع آثار سمعی و بصری و فعالیت‌های غیرمجاز، تحصیل مال نامشروع، استفاده

۵. تمرکز فعالیت‌های عرفان‌حلقه بر دوره‌های حضوری و نشر کتاب؛ اهمیت سود مادی حاصل از برگزاری دوره و فروش کتاب و حق عضویت در عرفان‌حلقه برای طاهری امری انکارناپذیر است. حق عضویت در دوره‌ها، برای هر ترم بین پنجاه تا هفتاد هزار تومان بود که با احتساب تعداد افراد شرکت‌کننده در هر ترم، مبلغ درخور توجهی می‌شد. مطالعات میدانی و پرسش‌نامه‌ای مؤید این ادعاست (پرسش‌نامه نحوه آشنایی با عرفان‌های نوظهور، مصاحبه با صاحب‌نظران افراد گرایش‌یافته و رصد دوساله فعالیت این تفکر در فضای مجازی).

۶. در این دوره و هم‌زمان با افزایش اعضا، به تربیت شاگرد توجه شد و به طور معمول پس از زندانی شدن طاهری، تداوم دوره‌ها برعهده شاگردان او بود.

۷. دوربودن از فعالیت سیاسی و نگرفتن رنگ به خود؛ در این دوران، طاهری به‌دنبال ترویج عرفان ابداعی خود به شیوه‌ای مسالمت‌آمیز بود و گاه هدف او کسب درآمد از این ناحیه بود. شواهد نشان‌دهنده آن است که در این دوره، عرفان‌حلقه بر بعد عرفانی و درمانی تمرکز داشت و به‌دنبال ارائه سبکی جدید از زندگی، هم دینی و هم شخصی، بود. یکی از مهم‌ترین علت‌های نداشتن فعالیت سیاسی و مخالفت نکردن با دولت و نظام جمهوری اسلامی از سوی عرفان‌حلقه، آزادی عمل و نبود ممنوعیت قانونی برای این تفکر در ایران است. به نظر می‌رسد هم‌زمان با اعمال محدودیت و ممنوعیت نشر آثار، فعالیت عرفان‌حلقه وارد مشی مبارزاتی جدیدی شد. شیوه و سبکی که به دنبال اثبات حقانیت اعتقادی خود و رد نظریه‌های مخالفان بود. در این مسیر و در ادامه، به علت اعمال ممنوعیت برگزاری دوره و نشر آثار و فعالیت علنی، لبه تیز انتقادهای عرفان‌حلقه به سمت نظام قرار گرفت.

محمدعلی طاهری، سایت رسمی عرفان حلقه، سندی بر بی‌خدایی دشمنان حلقه، سایت رسمی انجمن نجات از حلقه، حکم دادگاه طاهری سایت رسمی انجمن نجات از حلقه، (www.nejatazhalghe.ir).

ذکر این نکته الزامی است که افرادی مانند اسماعیل منصور لاریجانی و فریدون رزم‌آور و غیره علت اصلی جدایی خود از عرفان حلقه را در بی‌دینی و توجه نکردن این عرفان به مبانی و شعائر اسلامی می‌دانند نه پروژه و پرونده‌سازی. جداشدگان از عرفان حلقه می‌گویند در این جلسه‌ها آموزه‌هایی خلاف باورهای دینی، در قالب آموزه‌های عرفانی، ترویج می‌شد. باورهایی مثل اینکه پوشیدن لباس سیاه برای امام حسین (ع) نشانه‌ای است بر شریک‌جرم بودن در مرگ ایشان و اینکه شیطان موحدی واقعی است چون به غیر خدا سجده نکرد. این باور در واقع، تکرار سخن عرفای پیشین همچون غزالی است که می‌گفت: هر که از ابلیس توحید نیاموزد، زندیق است (بهبهانی، ۱۳۷۱: ۱۸۵).

علاو بر نکات پیش گفته، برخی دیگر از عقاید طاهری که از منظر صاحب‌نظران نوعی بدعت است، عبارت اند از: پاک‌بودن خداوند از هر صفت حتی صفت‌هایی که در قرآن برای خدا آمده است؛ برداشت به نفع و متناسب با نیازها از آیه‌های قرآن؛ تغییر ارزش‌های دینی در جامعه؛ جایگزین کردن «نام بی‌نام او» به جای آغاز کار با نام و یاد خدا؛ وجود مشروبات الکلی و طلسم‌های مختلف فرّق و شیطان‌پرستی در جلسه‌های عرفان حلقه؛ جایگزینی ارتباط‌های خاص به جای نماز مانند ارتباط سجده و رکوع و غیره که خود علتی بر ابهام در دین‌مداری عرفان حلقه بود. علاوه بر این، نتایج منفی و مخرب ناشی از شرکت در این دوره‌ها را نباید از نظر دور داشت. نتایجی همچون افزایش طلاق، جدایی از خانواده، بیماری روحی و روانی، ضعف دینی و عقیدتی،

غیرمجاز از عناوین علمی همچون دکتر و مهندس و نشر کتاب و آثار ضاله زندانی شد. فعالیت‌های تبلیغی و آموزشی او نیز به نوشتن نامه و جوابیه و صدور بیانیه محدود شد (انجمن نجات از حلقه، دادگاه طاهری، (www.nejatazhalghe.ir)).

او از این تاریخ به مدت هشت سال، در بند ۲- الف زندان اوین زندانی شد. او در این مدت، پیوسته تلاش می‌کرد با اعتصاب غذا و اعتراض به وضع موجود، صدای خود را به یارانش برساند. طاهری مدعی است زیر شکنجه مجبور شده است به حقانیت نداشتن خود اعتراف کند و تمامی این برنامه‌ها، دسیسه و توطئه‌ای علیه اوست (بیوگرافی محمدعلی طاهری، سایت رسمی عرفان حلقه، کانال تلگرامی حلقه طاهر، صفحه رسمی طاهری در توئیتر)؛ اما منتقدان حلقه بر این باورند آنچه طاهری در حکم آموزه‌های عرفانی مطرح می‌کند، جز اختلاط مذاهب و تفکراتی همچون علم سایتولوژی، ریکی، شمنیسم و انرژی‌درمانی با آیه‌های قرآنی نیست.

به منظور مقابله با رشد عرفان حلقه در ایران، چندین پروژه طراحی شد؛ ولی پیروان عرفان حلقه معتقدند عرفان حلقه، حق است و پس از اثبات بی‌گناهی طاهری، او نیز از زندان آزاد شد. اما حقیقت مطلب به گونه‌ای دیگر است. طاهری خود در اعترافاتش می‌گوید آنچه بیان کرده، از الهامات ناشی بوده است و لزومی بر دفاع از حقانیت آن نیست (مستند حلقه شیطان، دقایق ۵۶ تا ۶۰، برگرفته از سایت رسمی انجمن نجات از حلقه (www.nejatazhalghe.ir)).

پس از برگزاری جلسه‌های محاکمه طاهری به جلوگیری از چاپ مجدد آثار مکتوب، تکثیر نشدن سی‌دی‌ها، امحاء کتاب‌ها و آثار او، هشت سال حبس تعزیری، نهصد میلیون تومان جریمه نقدی و هفتاد و چهار ضربه شلاق حکم داده شد (بیوگرافی

سوءاستفاده‌های جنسی، بحران هویتی و شخصیتی و غیره. جداشدگان از عرفان حلقه بر این باورند گرایش به عرفان حلقه، درمان مشکلات و بیماری‌ها نبود و حتی موجب افزایش مشکلات و آشفتگی‌هایی همچون آسیب‌های فردی و اجتماعی از جمله مشکلات روانی، بروز توهم، فروپاشی بنیان خانواده و بروز شک و تضعیف باورهای دینی بود. همین مسئله علتی بر حقانیت‌نداشتن این تفکر است (مستند حلقه شیطان، دقایق ۴۰ تا ۵۵؛ www.nejatazhalghe.ir؛ لیست ارتباطها؛ مصاحبه‌های شماره ۱ تا ۶).

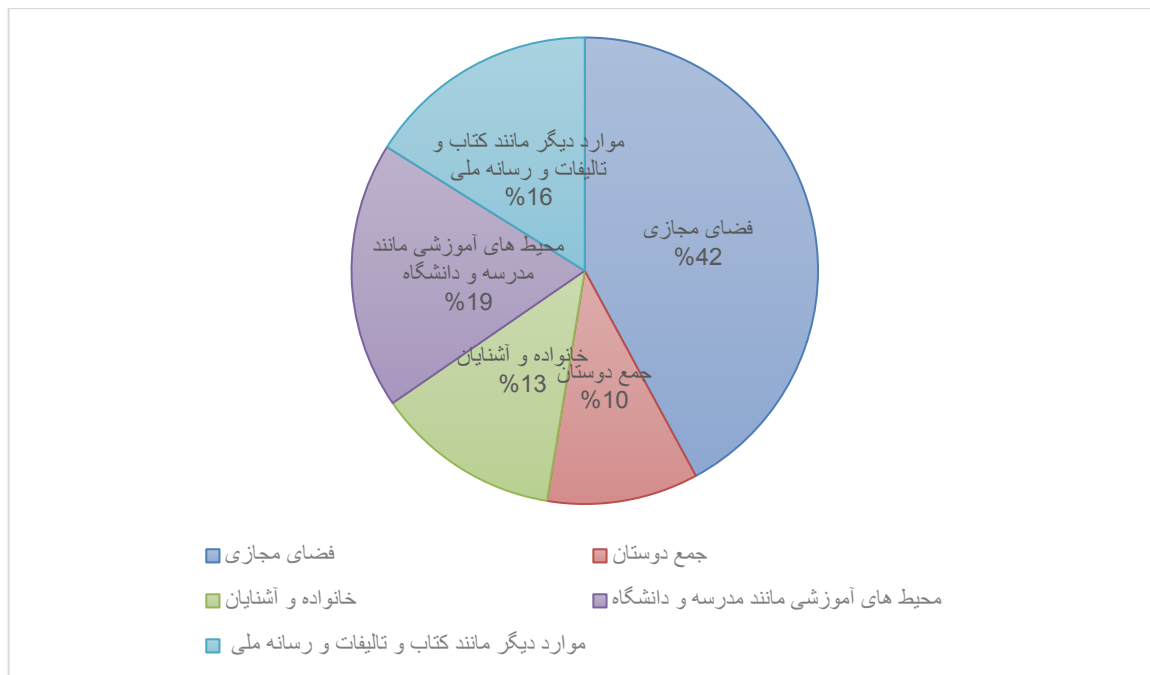
د. دوره چهارم

دوره چهارم از زمان آزادی طاهری تا زمان حال را دربردارد. در این دوران، آزادی استاد و رهبر حلقه به فعالیت‌ها و تبلیغات حلقه جانی تازه بخشیده و موجب افتتاح شعبه‌های گوناگون حلقه در کشورهای مختلف شده است. طاهری در نهایت، سال ۱۳۹۸ از زندان آزاد شد؛ سپس به صورت غیرقانونی از کشور خارج شد. او در حال حاضر در کانادا مشغول بسط و ترویج عرفان حلقه است.

پس از ممنوعیت قانونی فعالیت حلقه، دوره‌ای جدید از حیات عرفان حلقه آغاز شد. ایجاد ممنوعیت برای فعالیت‌های رسمی طاهری، اعضای عرفان حلقه را به چاره‌اندیشی واداشت. اندیشیدن به مسیری تازه، برای تداوم حیات عرفان حلقه. بیان این ادعا امکان پذیر است که زندانی شدن طاهری محدودیتی در روند رشد عرفان حلقه ایجاد نکرد؛ حتی به دنبال این فیلتر شدن، اعضای عرفان حلقه تلاش کردند با توسل به شیوه‌های جدید تبلیغات و یافتن فضای حیاتی جدید، چالش‌های به وجود آمده را به فرصت تبدیل کنند. از ویژگی‌های بارز دوره سوم و چهارم باید به نمونه‌های زیر اشاره کرد:

۱. رشد چشمگیر فعالیت تبلیغی عرفان حلقه در فضای مجازی؛ هم‌زمان با ممنوعیت برگزاری دوره به صورت حضوری و ممنوعیت انتشار تألیفات طاهری، دوره‌ها و آموزش‌ها شکلی جدید به خود گرفت. برگزاری دوره و کلاس در فضای مجازی به صورت جذب عضو در کانال‌های تلگرامی، پیج‌های اینستاگرامی، صفحه توئیتر، صفحه فیس‌بوک و سایت‌های رسمی عرفان حلقه دنبال شد. تاریخ شروع به کار این کانال‌ها به درستی تشخیص‌دانی نیست؛ اما محتوای پست‌ها گواه آن است که پس از زندانی شدن طاهری، فعالیت عرفان حلقه در این فضا افزایش چشمگیری داشته است. نسخه پی‌دی‌اف آثار و تألیفات طاهری تهیه شد و به شکل الکترونیکی نشر داده شد. جزوه‌ها و خبرهای روز عرفان حلقه در این فضا منتشر شد و اعضا روزانه و در ساعت‌های مختلف به این منابع دسترسی یافتند.

در این زمان، رشد عرفان حلقه در فضای مجازی به نحوی چشمگیر تداوم یافته است. در حال حاضر، عرفان حلقه بیش از ده‌ها کانال تلگرامی، پیج اینستاگرامی، فیس‌بوکی، توئیتری و سایت فعال در فضای مجازی دارد. این سایت‌ها و پیج‌ها و کانال‌ها به اشتراک‌گذاری فایل‌های صوتی، تألیفات، جزوه‌ها، خبرهای روز، انتشار پوستر، ارتباط‌گیری با اعضا، انتقاد از مخالفان، صدور جوابیه به منتقدان، انتشار اسناد، گزارش‌های فرادمانی، عضوگیری و ثبت‌نام مشغول‌اند. فعالیت گسترده این تفکر در فضای مجازی یکی از مهم‌ترین عوامل رشد این تفکر در ایران است. نمودار زیر خروجی مطالعه درباره نحوه آشنایی افراد و پرسش از آنها درباره چگونگی آشنایی با عرفان حلقه است.

شکل ۱: نحوه آشنایی افراد با عرفان‌های نوظهور

رعایت آن ملزم بودند (مصاحبه شماره ۱ تا ۶).
 ۴. ظهور تحریف و تغییراتی در آموزه‌ها توسط
 مربیان جدید و تازه‌کار؛ با وجود کلیپ‌های تصویری
 که نشان‌دهنده رعایت نشدن شئونات اسلامی در
 جلسه‌ها و دوره‌های عرفان‌حلقه با مدیریت طاهری
 است، در آثار او کمتر اثری از مخالفت و ضدیت
 آشکار با اساس و عقاید دینی وجود دارد؛ پس مسلم
 است طاهری از برخورد آشکار و مخالفت علنی با
 عقاید نهادینه‌شده و پذیرفته شده دین خودداری کرده
 است و آنچه با نام ضدیت با دین در آثار انتقادی در
 این عرصه به چشم می‌خورد، به کلیپ‌های تصویری
 و آموزه‌های شاگردان طاهری باز می‌گردد.

براساس یافته‌های حاصل از مطالعه‌های میدانی،
 ترک نماز و خارج کردن قرآن و هر آنچه آیه‌ای از
 قرآن در آن باشد از خانه و سهل‌انگاری در انجام
 فرایض و دوری کردن از توسل و طرح نظریه
 ارتباط‌گیری مستقیم با پروردگار، در دوره‌ها و
 جلسه‌های این عرفان تبلیغ و پیگیری می‌شود. علت

۲. برگزاری دوره‌ها به صورت مخفیانه توسط
 مسترها و شاگردان طاهری؛ در این دوران، برگزاری
 دوره‌های حضوری به شکلی مخفیانه و در جمع
 دوستان و آشنایان ادامه یافت. با این تفاوت که ورود
 اعضا در جلسه‌ها و دوره‌ها با کنترل شدید همراه بود.
 اعضا با شناخت و معرفی فردی معتمد اجازه ورود به
 این دوره‌ها را می‌یافتند. به این علت، بیشتر دوره‌ها
 در جمع دوستان و آشنایان برگزار می‌شد و تعهد
 اخلاقی و سوگند یادکردن از ملزومات آن بود (مصاحبه‌های شماره ۱ تا ۶).

۳. دعوت به عرفان‌حلقه به شیوه‌های دوستانه و
 در جمع اقوام و دوستان و آشنایان؛ در این زمان و به
 علت ممنوعیت قانونی فعالیت عرفان‌حلقه در ایران،
 مسترها عرفان‌حلقه را در جمع دوستان و افراد معتمد
 ترویج می‌دادند. جمع عرفان‌حلقه عمومی نبود و افراد
 با تأیید عضوی معتمد وارد دوره می‌شدند. در این
 زمان، پایبندی به تعهدات و قوانین عرفان‌حلقه، مانند
 رازداری، جزو قوانین محسوب می‌شد و افراد به

این تناقض‌ها را باید به چند عامل مربوط دانست: الف. طاهری از آشکارکردن عقاید و آموزه‌های حقیقی عرفان‌حلقه واهمه داشته و ترجیح داده است پس از جان‌گرفتن عرفان‌حلقه در ایران، ماهیت حقیقی عرفان‌حلقه را آشکار کند؛ ب. طاهری با علم بر باورهای دینی حاکم بر جامعه و عواقب تزریق اندیشه‌های ضد دینی، از مستندکردن باورهای اصلی عرفان‌حلقه خودداری کرده و تلاش بر آن داشته است حقایق عرفان‌حلقه را تنها در مجالس و محافل خصوصی و تنها برای یاران وفادار و سوگندخورده عرفان‌حلقه آشکار کند.

۵. شکل‌گیری جدی نگارش آثار و تألیفات در رد و انکار عرفان‌حلقه و آموزه‌های محمدعلی طاهری؛ آثاری مانند *حلقه اسارت* از جمعی نویسندگان و چاپ‌شده در سال ۱۳۹۴ و *افسون حلقه* از علی ناصری‌راد و انتشاریافته در سال ۱۳۹۰ و... از مهم‌ترین این آثارند. ناگفته نماند جای خالی آثاری به قلم متخصصان حوزه تصوف و عرفان اسلامی و با نام نقد عرفان‌حلقه بسیار مشهود است. آثاری با محوریت ریشه‌شناسی کیفی نظریه‌های عرفانی مؤسس به‌گونه‌ای تاریخی.

۶. نگاهشده شدن عمده تألیفات و آثار این دوره به شکل جوابیه و در قالب دفاع از آموزه‌ها و عقاید عرفان‌حلقه؛ برخی از این جوابیه‌ها در قالب متن چندین صفحه‌ای، برخی به‌صورت کتاب‌هایی مفصل، برخی به قلم خود طاهری و بعضی به قلم شاگردان او تدوین شده است. از جمله این جوابیه‌ها باید به این نمونه‌ها اشاره کرد: جوابیه *حلقه افسون و افسانه* نیست به قلم طاهری در سال ۲۰۱۷؛ کتاب *حلقه افسون و افسانه* نیست محدثه ایزدپناه در سال ۲۰۱۳ (ایزدپناه، ۲۰۱۳: ۴)؛ *حلقه دلدادگی و بندگی خدا* که به کوشش جمعی از متخصصان فقه و حقوق و

محققان علوم قرآنی و به ادعای اعضای حلقه در ارزیابی و پاسخ مستدل به شبهات و اتهامات طرح شده در کتاب *حلقه اسارت* در سال ۱۳۹۶ به رشته تحریر درآمده است (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۶: ۴)؛ *حلقه در اسارت دژخیمان* که در سال ۲۰۱۷ به قلم طاهری و در حکم جوابیه به *حلقه اسارت* نوشته شده است (طاهری، ۲۰۱۷: ۲)؛ *سندی بر بی‌خدایی دشمنان عرفان‌حلقه* که طاهری در جواب کتاب *بی‌خدایی در عرفان‌حلقه* در قالب جزوه‌ای پانزده صفحه‌ای و در سال ۱۳۹۶ و در زندان نوشته است (طاهری، ۱۳۹۶: ۲).

همچنین جوابیه آذرذخت طاهری، خواهر محمدعلی طاهری، به فریدون رزم‌آور، یکی از جداشدگان و به ادعای طاهری اخراج‌شدگان از عرفان‌حلقه، که در تاریخ ۱۳ آذر ۱۳۹۸/۴ دسامبر ۲۰۱۹ نوشته شده است. خواهر طاهری در این جوابیه تلاش کرده است انحراف‌ها و سودجویی‌ها و فریب‌کاری‌های رزم‌آور را به شاگردان و یاران طاهری گوشزد کند و از انحراف آنها جلوگیری کند (خبرگزاری انا، جوابیه آذرذخت طاهری [erfanews.t.me/ENNA](https://t.me/erfanews)).

باتوجه به سبک و محتوای تألیفات در این دوره و نیز محتوای پست‌ها و مطالب به اشتراک گذاشته شده در فضای مجازی، چنین برداشت می‌شود عرفان‌حلقه در دوره دوم به مشی دفاعی-تهاجمی روی آورده است. با توجه به انتقادهای سیاسی و صدور بیانیه به مناسبت‌های مختلف از جمله محکوم‌کردن وقایعی مانند آبان ۱۳۹۸ و دفاع از زندانیان سیاسی و نیز حمایت از کمپین‌های ضد حکومتی مانند «اعدام نکنید»، به دنبال آشکارکردن مخالفت خود با حکومت ایران و نشان‌دادن اعتراض خود به نظام است (صفحه توییتر محمدعلی طاهری؛ <https://twitter.co>؛ [taheriofficial](https://twitter.co/taheriofficial)). در این دوران، بین شاگردان طاهری

پیروان عرفان حلقه در این کشورها با تأسیس انجمن‌هایی با نام عرفان حلقه، به صدور بیانیه و عضوگیری مشغول‌اند. پس از آزادی محمدعلی طاهری از زندان و خروج او از ایران، محافل عرفان حلقه در خارج از ایران جانی تازه گرفت که نشانه آن تأسیس آکادمی عرفان حلقه در تورنتو کانادا است. آکادمی از اوایل سال ۱۳۹۹، به صورت مجازی به ثبت نام معرفت‌پژوه مشغول است. هزینه ثبت‌نام در آکادمی که با نام کمک به مجموعه گرفته می‌شود، برای ایرانی‌ها ۲ میلیون تومان و ساکنان آمریکا و کانادا و استرالیا ۴۲۰ دلار و اروپایی‌ها ۲۱۰ یورو در نظر گرفته شده است (اطلاعیه دانشگاه مجازی عرفان حلقه). پرداخت هزینه و مراحل آموزش و صدور پایان‌نامه به صورت مجازی انجام می‌گیرد (taheri_movement، تاریخ مراجعه ۹۹/۹/۲).

تذکر این نکته ضروری است که درباره آمار اعضای عرفان حلقه در خارج از کشور و تعداد اعضای ایرانی و حضور اتباع دیگر کشورها در این تفکر و همچنین میزان رشد حلقه در خارج از کشور، آمار دقیقی در دست نیست، رسانه‌های مربوط به حلقه با تبلیغ و بزرگ‌نمایی، درصدد به رخ کشیدن رشد آن در خارج از کشورند و به دنبال اثبات این ادعا که تفکر آزاداندیشی با وجود مخالفت‌ها نمی‌میرد و هستند افرادی که در جای‌جای این زمین پذیرای آن باشند. با همه این اوصاف باید گفت آنچه امروز با نام عرفان حلقه شناخته می‌شود، در ایران رشد کرد و بالید و تا زمانی که شکایت‌هایی از جانب برخی اعضا و هواداران آن صورت نگرفت، فعالیت آزادانه‌ای داشت؛ پس این امکان وجود دارد که سرنوشتی همچون اشو در آمریکا، در انتظار عرفان حلقه نیز باشد. اشو در طلب کمون ایده‌آل خود به آمریکا سفر کرد و گمان می‌کرد این کشور مهد اندیشه آزاد است؛ اما پس از

و نیروهای امنیتی کشور درگیری و زد و خورد‌های شدیدی ایجاد شد و برخی از اعضای عرفان حلقه دستگیر شدند.

این گروه در حال حاضر از هر حربه‌ای برای تخریب وجهه نظام جمهوری اسلامی و وارد کردن اتهام ضد حقوق بشر به آن استفاده می‌کند (مصاحبه با سوشیانت عازمی خواه، در تی‌وی). اشاره به این نکته الزامی است که متخصصان حوزه تصوف با تشریح نکردن درست مبانی عرفان حلقه و نقد درست این حوزه، زمینه ساز تداوم حیات حلقه و بهره‌گیری از مطالبات سیاسی شده‌اند.

۷. صدور عرفان حلقه به خارج از ایران؛ در این دوران، عرفان حلقه با رسوخ به کشورهای دیگر و ایجاد پایگاه در خارج از کشور، به صدور حلقه به خارج موفق شد. کلیپ‌ها و اسناد و فایل‌های منتشرشده در صفحه‌های اینستاگرامی و تلگرامی و سایت‌ها، نشان‌دهنده رسوخ تفکر عرفان حلقه به دیگر کشورها در چند سال اخیر است. عرفان حلقه نزدیک به سه سال است در اتریش به جذب مخاطب مشغول است و در ۲۲ نوامبر ۲۰۲۰/۱۲ آذر ۱۳۹۹، گرامیداشت سومین سال تأسیس انجمن عرفان حلقه در اتریش، با حضور محمدعلی طاهری برگزار شد. دوره‌ها به صورت فعال در این کشور برگزار شده است و با مؤسس عرفان حلقه که ساکن کانادا است، در ارتباط‌اند (halghehtv.ir)، تاریخ مراجعه ۹۹/۹/۲).

به‌تازگی، انجمن عرفان‌کیهانی با مدیریت آذر دخت طاهری، خواهر محمدعلی طاهری، و با نظارت مستقیم طاهری در آمریکای شمالی مشغول به کار شده است (پیج رسمی عرفان حلقه در اینستاگرام، تاریخ مراجعه ۹۹/۹/۱۰)؛ همچنین عرفان حلقه در حال حاضر در استرالیا، سوئیس، آلمان، ایتالیا و کشورهای آسیای میانه پایگاه‌هایی ایجاد کرده است.

مدتی، از این کشور اخراج شد. این پیش‌بینی امکان‌پذیر است که سرنوشتی این چنین در انتظار طاهری است و برای بقای این تفکر در غرب تضمینی نیست.

اهداف طاهری از تأسیس عرفان‌حلقه (از ادعا تا واقعیت)

طاهری معتقد است خلأ ناشی از باور به نبود خدا و تکیه بیش از حد به علم برای دستیابی به خوشبختی که نتیجه مدرنیسم است، موجب سرگردانی و بحران بشر شده است. در این بحران، علم دیگر قادر نیست به انسان پاسخ‌گو باشد و انسان از علم ناامید می‌شود. نتیجه این ناامیدی، دل‌بستن به شیوه‌هایی برای رهایی از این آشفتگی است. «دوره پناه‌بردن به غارها، آویزان کردن خود در چاه‌ها و انواع ریاضت‌ها» به اتمام رسیده است و باتوجه به کمبود وقت انسان و ماشینی شدن زندگی، لازم است چنین آموزشی برای او به‌سادگی حاصل شود (طاهری، ۱۳۹۱: ۱۲). «انسان امروز به‌واسطه کمبود وقت، مایل است برای همه کارهایش با جدول زمان‌بندی پیش‌برود و به‌طور دقیق بداند که در قبال هرکاری، با صرف چه مدتی، چه نتیجه‌ای را به دست خواهد آورد. او آمادگی رویارویی با مسائل پیچیده و مبهم و فهم مطالب غامض را ندارد؛ ضمن اینکه به‌شدت نیازمند آگاهی‌های نوین در خصوص معنویت و معرفت است» (طاهری، ۱۳۹۱: ۱۲).

طاهری در اساسنامه عرفان‌حلقه می‌گوید: عرفان‌های کهن به علت پیچیدگی زبان، تعلیمات، اهداف سخت و اعمال طاقت‌فرسا قادر نیستند به نیازهای بشر امروز پاسخ دهند. زبان دین، زبانی قدیمی و کهنه است و تسهیل در فهم آن نیازمند به‌روزشدن است (طاهری، ۱۳۸۴: ۱۴؛ فایل صوتی

روح‌القدس، ملک‌وحی، محمدعلی طاهری برگرفته از کانال تلگرامی خیرگزاری انا).

نتیجه این تفکر این بود که طاهری عرفان‌حلقه را با دو بُعد اصلی عرفانی و درمانی ابداع کرد. عرفان حلقه در طول هشت ترم، با برگزاری کلاس، به آموزش اعضا مشغول می‌شود. اعضا در بدو ورود، آیین‌نامه اجرایی عرفان‌حلقه و سوگندنامه این عرفان را امضا می‌کنند (آیین‌نامه اجرایی عرفان‌حلقه، سوگندنامه عرفان‌حلقه برگرفته از سایت رسمی عرفان‌حلقه erfanhalgheh.com). با اتمام این دوره و دریافت پایان‌نامه عرفان‌حلقه، ترم نهم برای دریافت مقام مستری، برای علاقه‌مندان برگزار می‌شود. فرد با گذراندن ترم نهایی و تکمیلی، کارت مربیگری دریافت می‌کند. این کارت به‌منزله هویت عرفانی فرد است و از این پس، فرد ملزم به رعایت اساسنامه عرفان‌حلقه و ارشاد و هدایت مردم است (کارت مربیگری شبکه شعور‌کیهانی erfanhalgheh.com).

در بُعد درمانی، عرفان‌حلقه خود را مبدع دو طب درمانی مکمل با نام‌های فرادرمانی (بعد جسمی) و سایمتولوژی (درمان بیماری‌های روانی) می‌داند (طاهری، ۲۰۱۱: ۱۰). عرفان‌حلقه مدعی درمان تمامی بیماری‌ها، با ارتباط‌گیری ساده است. در اسکن کیهانی صورت‌گرفته، ناحیه بیمار و عضو درگیر شناسایی می‌شود و درمان آغاز می‌شود. باید در نظر داشت طاهری درباره چندوچون این اصطلاحات توضیح دقیقی ارائه نمی‌کند (جزوه اصلی، دوره ۱: ۲۳). در عرفان‌حلقه هیچ بیماری بدون درمان نخواهد ماند. طاهری اعتقاد دارد درمان تمامی بیماری‌های تنی و روانی و روان‌تنی در عرفان‌حلقه ممکن و سهل است (طاهری، فرادرمانی: ۱۰۰ تا ۲۰۸). ناگفته نماند باوجود اقبال برخی از پزشکان و پیراپزشکان به فرادرمانی و سایمتولوژی در ابتدای کار، شیوه‌های

اسلامی آن حفظ کند. امری که جذب طیف‌های فکری مختلف به عرفان حلقه را تضمین می‌کند (عودی، ۱۳۹۵: ۱۴۷).

عرفان حلقه رشدش را مدیون جاذبه‌های ایجاد کرده در خود همچون فرادرمانی، عمل‌گرایی، سبک تعالی سریع و آرامش است؛ همچنین دافعه نهادهای دینی مانند سختی زبان دین، شعارگرایی نهادهای دینی، ملموس نبودن دستاوردهای نهادهای دینی در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی و غیره در رشد عرفان حلقه نقش درخور توجهی داشته‌اند. محمدعلی ظاهری علت اصلی تأسیس عرفان حلقه را در عواملی چند می‌داند، از جمله: کمبود وقت، نیاز اساسی جامعه به مسیری کوتاه و تعالی سریع، زبان ساده و همه‌فهم، نیاز به عرفانی متناسب با این مرزوبوم، رویکرد عمل‌گرایی و نفی کلی‌گویی و رد سخنان فقط زیبا و نیز رشد عرفان‌های بیگانه شرقی و غربی در کشور. عرفان‌های بیگانه‌ای که با ظاهری زیبا مردم را فریفته‌اند (ظاهری، ۱۳۸۵: ۵۴). عواملی که هم علت تأسیس عرفان حلقه از زبان ظاهری است و هم یافته‌های مصاحبه‌ای، از جاذبه چشمگیر آن نزد مخاطبان عرفان حلقه حکایت می‌کند.

این تفکر موفق شد با در پیش گرفتن شیوه‌های مناسب تبلیغی، مانند تبلیغات چاپی و غیر چاپی و استفاده از فضای مجازی و حقیقی و نیز تبلیغات تعاملی (Interactive advertising) و غیر تعاملی، در زمانی کوتاه، اندیشه‌های خود را در شهرهای مختلف کشور مانند اصفهان، آباء، کرج، شیراز و... به اشتراک گذارد (مصاحبه شماره ۱۲). همچنین در کنار شیوه‌های تبلیغی مناسب، با طرح شعارهایی عام‌پسند و مترقیانه، موفق شد افراد بسیاری را به حضور در حلقه یا ماندن در این تفکر مجاب کند.

یافته‌های حاصل از مطالعه‌های میدانی و مصاحبه

درمانی مرسوم در عرفان حلقه را بیشتر پزشکان و جوامع پزشکی رد کرده و ناکارآمدی آن را برخی از متخصصان ثابت کرده‌اند (شمشیری، ۱۳۹۸: ۶۹). صاحب‌نظران بر این باورند با وجود قدرت فرادرمانی در درمان بیماری‌های ساده‌ای همچون آسم، به طور قطع در درمان سرطان و بیماری‌های ژنتیکی ناتوان است؛ چون درمان آسم با تلقین امری ساده است. روشی که در فرادرمانی به‌وفور مشاهده می‌شود (مصاحبه با دکتر مصطفی قانع، فرادرمای یاسراب، www.jahannews.com).

ظاهری عرفان خود را عرفانی ایرانی اسلامی معرفی می‌کند و مدعی است اصالت دارد و از سرزمین ایران برخاسته است (ظاهری، بی تا: ۵۱/۲). او عرفان حقیقی را چنگ‌زدن به حلقه‌های رحمانیت الهی می‌داند که برای صعود انسان در مسیر کمال، به طور بی‌دریغ در اختیار او قرار داده شده است (ظاهری، ۲۰۱۱: ۱۵۹).

ظاهری تلاش می‌کند از عرفان دست‌ساخته‌اش تصویری دینی ارائه کند؛ گرت‌برداری از منابعی همچون تصوف اسلامی و مسیحیت ادیان شرقی و عرفان‌های نوینی همچون ریکی و کاستاندا و اکنکار و سایر مکاتب و اشخاص در عرفان حلقه، این ادعا را زیر سؤال می‌برد (عودی، ۱۳۹۵: ۳). هدف اساسی این تفکر، حذف شرط ایمان و شریعت در کنار هم‌رنگ‌نمایی با زیست جهان اسلامی خود است و در راستای جذب هرچه بیشتر افراد جامعه اسلامی و نیز بومی‌سازی متاع عرضه‌شده خود، به این اقدام دست زده است. ظاهری با بهره‌گیری از اصطلاح رحمانیت الهی، جز حذف شرط ایمان و عمل صالح برای سلوک معنوی هدفی ندارد. این کار باعث می‌شود عرفان حلقه در کنار حذف شریعت از آموزه‌های خود، نمای مذهبی عرفان خود را در محیط

می‌رسد طرح شعارهای این‌چنینی از جانب طاهری، نه از باور شخصی او نشئت می‌گیرد و نه هدف اساسی عرفان اوست. این شعارها تنها ابزاری است برای بقا و تداوم حیات عرفان‌حلقه در ایران؛ به ویژه پس از منع قانونی فعالیت‌های او.

طاهری پس از مشاهده گرایش چشمگیر زنان به عرفان‌حلقه و جانبداری مخالفان نظام جمهوری از عقاید او، ترجیح داد خود را با این اعضا همسو کند و این‌گونه، پیروان خود را حفظ کند. او در این مسیر تا آنجا پیش رفت که زنان را وارثان اصلی عرفان خود نامید و آینده عرفان را در دست زنان پنداشت. یافته‌های حاصل از ارتباط‌گیری با سه گروه از پیروان حلقه، تفاوت چشمگیر گرایش زنان در مقایسه با مردان را در این تفکر نشان می‌دهد. تفاوتی که هم در اعضای حاضر در دوره‌ها درخور توجه بود هم در فعالیت زنان در فضای مجازی؛ همچنین در حال حاضر، زنان عامل مهمی در تبلیغ عرفان‌حلقه‌اند.

فعالیت این گروه شامل تبلیغ و ساخت کلیپ‌های حمایتی، جانبداری و ارائه بازخورد به پست‌ها و عهده‌داری دوره‌ها و کلاس‌هاست. عرفان‌حلقه تلاش می‌کند با طرح شعارهای فمینیستی مانند حمایت از زنان، آزادی اعتقادی زنان و حمایت از حقوق اجتماعی آنها، تصویری فمینیستی از خود ارائه کند. در واقع، بیان این گفته ممکن است که با گذشت زمان، منافع طاهری از او فمینیست و مبارزی سیاسی ساخت (پیام تبریک طاهری به مناسبت روز زن برگرفته از کانال انا (ENA)t.me/erfanews).

در کنار عوامل ذکر شده، عرفان‌حلقه تلاش می‌کند با بهره‌گیری از زبان و ادبیات همه‌فهم و طرح شعارهای زیبا و جذاب و بهره‌گیری منفعت‌طلبانه از دافعه نهاد‌های دینی، خود را در حکم حلقه‌ای واسط بین دینداران و دین‌گریزان معرفی کند. از سویی، برای

با افراد گرایش‌یافته و رصد دوره دوساله فضای مجازی و مصاحبه با افراد متخصص این حوزه، نشان دهنده این مطلب است که افراد با اهدافی گوناگون جذب عرفان‌حلقه شده و عرفان‌حلقه را در حکم یکی از شیوه‌های تحقق اهداف در نظر گرفته‌اند. عده‌ای از افراد جذب‌شده، از راه‌های دیگر ناامید شده‌اند و عرفان‌حلقه را در حکم آخرین راه برای نجات از بن‌بست می‌دانند. ادعایی که اعضا مطرح می‌کنند و اثبات یا رد آن کار دشواری است؛ زیرا رد تجربه آرامش و حال خوب و رضایتمندی با هیچ سند و مدرکی امکان‌پذیر نیست.

از طرفی، اعضا با ارائه مستندات همچون مدارک پزشکی، به دنبال اثبات ادعای خود هستند. اعضای عرفان‌حلقه حال خوب، فهم تازه و درست از دین، درمان بیماری‌ها و یافتن چاره مشکلات خود را مدیون اتصال به شبکه شعور کیهانی می‌دانند. این حس مختص ایرانی‌ها نیست و پیروان خارجی عرفان‌حلقه نیز سبک درمانی و آرامش حاصل از ارتباط‌گیری را مدیون این تفکر می‌دانند. باورمندان به عرفان‌حلقه در راستای اثبات حقانیت عرفان‌حلقه و دفاع از آموزه‌های آن، به راه‌اندازی کمپین‌های گوناگون مانند «ما همه طاهری» و «کوچ» و «آ مثل استاد» در شبکه‌های مجازی و نشر اسناد مانند گزارش فرادرمانگران و گزارش فرادرمانی اقدام کرده‌اند.

عرفان‌حلقه با اشراف به نیازهای جامعه و با طرح شعارهای جذابی مانند دفاع از حقوق زنان، مبارزات سیاسی، دفاع از آزادی عقیده و دین، راه‌اندازی انجمن حقوق بشر و دفاع از اقلیت‌های دینی و مذهبی در کشور، خود را عرفانی مترقی و به‌روزشده معرفی می‌کند. این عرفان با بهره‌گیری از ابزار تبلیغی مناسب، این اندیشه‌ها را در کوتاه‌ترین زمان و در حجم و گستره وسیعی عرضه می‌کند. اما چنین به نظر

معرفی حلقه و دو سبک درمانی مکمل آن، به جوامع علمی و دانشگاهی، تمرکز داشت. وجود ابهام در گذشته خانوادگی و تحصیلی و دینی طاهری، برداشت‌های جهت‌دار از آموزه‌ها و اصطلاحات دین و نیز بروز رفتارهای هنجارشکنانه، انتقادهایی بود که متفکران دینی و جامعه‌شناسان و فلاسفه دین بر این تفکر وارد می‌کردند. نتیجه این انتقادهای ممنوع‌شدن فعالیت‌های عرفان‌حلقه در ایران بود.

در دوره سوم و چهارم، از اعضای عرفان‌حلقه مشی متفاوتی مشاهده می‌شود. تأکید بر آموزش در فضای مجازی، نگارش آثار نافی عرفان‌حلقه به دست منتقدان، انتشار جوابیه‌ها در پاسخ به انتقادهای ورود عرفان‌حلقه به کشورهای خارجی، آشکارشدن جنبه مبارزاتی و مخالفت با حاکمیت از ویژگی‌های این دوره است. در این دوره، با زندانی‌شدن طاهری، ابتکار عمل به دست شاگردان او افتاد.

با وجود انتقادهای بسیاری که متوجه عرفان‌حلقه است، در حال حاضر در حکم رایج‌ترین اندیشه‌های نوظهور در ایران، رشد خود را مدیون این جاذبه‌هاست: سبک درمانی، آرامش و تعالی به شیوه‌ای آسان، تساهل در دین، عمل‌گرایی، طرح شعارهای به‌ظاهر مترقیانه و فقر منابع در حوزه نقد این تفکر.

پی‌نوشت

۱. سایمتولوژی، طب ابداعی طاهری است و به ادعای او، یکی از طب‌های مکمل ایرانی درباره ذهن روانشناسی است، با دید فراکل‌نگر که به انسان و انسان‌شناسی نگاهی همه‌جانبه دارد. در این رشته، درمان بیماری‌های روانی صورت می‌گیرد.

۲. این تفکر را چهل سال پیش از طاهری، فردی به نام لافایت رونالد هابارد (Lafayette Ronald Hubbard) شکل داد.

دینی جلوه‌دادن خود، به آیات قرآن و اشعار عرفای بزرگ استشهد می‌کند. از سوی دیگر نیز، به منظور جلب نظر افرادی که از دین سرخورده شده‌اند و دنبال مأمنی تازه برای خود می‌گردند، دین را نقد می‌کند و زبان و آموزه‌ها را اصلاح می‌کند و تساهل دینی را ترویج می‌دهد.

نتیجه

عرفان‌حلقه که به ادعای طاهری دارای منشأ ایرانی است، اواخر دهه هفتاد به وجود آمد. این عرفان در تقسیم‌بندی عرفان‌های نوظهور قرار می‌گیرد و مهم‌ترین عرفان نوظهور ایرانی است. عرفان‌حلقه از آغاز فعالیت تا زمان حاضر، فرازونشیب بسیاری پشت سر نهاده است. با نگاهی به حوادث و وقایع روی‌داده در دو دهه فعالیت طاهری، تقسیم تاریخ حلقه به چهار دوره ممکن است: دوره نخست از سال ۱۳۵۷ آغاز شد که به ادعای طاهری، نخستین الهامات به او رسید و تا اواسط دهه هفتاد ادامه یافت. این دوره، دوره تکوین شخصیت طاهری است. دوره دوم از اواسط دهه هفتاد آغاز شد و تا سال ۱۳۸۹، هم‌زمان با دستگیری طاهری، تداوم یافت. دوره سوم دورانی است که با دستگیری طاهری آغاز شد و در این دوره، تلاش‌های بسیاری مانند مانور حقوق بشری و ترور شخصیتی منتقدان و تلاش مسترها برای تبدیل‌کردن عرفان‌حلقه به زیرمجموعه‌های بیشتر صورت گرفت. دوره چهارم پس از آزادی طاهری تا زمان حال را دربرمی‌گیرد. این دوره‌ها هر یک ویژگی‌هایی خاصی دارند و در هر یک، وقایع متفاوتی مشاهده می‌شود.

در دوره نخست و دوم، فعالیت‌های طاهری جنبه صلح‌جویانه و آموزشی داشت. این دو دوره بیشتر بر برگزاری دوره و کلاس و انجام پروژه‌های پژوهشی و

۱۲. طاهری، محمدعلی، (بی تا-۱)، انسان از منظری دیگر، نسخه اینترنتی، بی جا.

۱۳. _____ (بی تا-۲)، انسان و معرفت، نسخه اینترنتی، بی جا.

۱۴. _____ (بی تا-۳)، بینش انسان، نسخه اینترنتی، بی جا.

۱۵. _____ (۲۰۱۷)، حلقه افسون و افسانه نیست، نسخه اینترنتی، بی جا، گرفته شده از کانال تلگرامی کتابخانه عرفان حلقه.

۱۶. _____ (۱۳۹۱)، عرفان کیهانی، دفتر اول، تهران: عرفان حلقه.

۱۷. _____ (۱۳۸۴)، عرفانی کیهانی، قم: اندیشه ماندگار.

۱۸. _____ (۲۰۱۱)، چندمقاله، ارمنستان: گریگورتاتوانسی.

۱۹. _____ (۲۰۱۲)، موجودات غیرارگانیک، ارمنستان: گریگورتاتوانسی.

۲۰. _____ (بی تا-۳)، فرادرمانی، بی جا.

۲۱. _____ (۲۰۱۷)، حلقه در اسارت دژخیمان، بی جا: عرفان کیهانی، برگرفته از کانال تلگرامی خبرگزاری عرفان حلقه.

۲۲. _____ (۱۳۹۶)، سندی بر بی خدایی دشمنان عرفان حلقه، جوایبه به کتاب بی خدایی عرفان حلقه، بی جا.

۲۳. _____ (۲۰۱۱)، سایمتولوژی، ج ۱، بی جا: عرفان کیهانی.

۲۴. طاهری، آذردهخت، (۱۳۹۸) جوایبه به فریدون رزم‌آور، بی جا، برگرفته از کانال تلگرامی خبرگزاری عرفان حلقه.

۲۵. عودی، شهاب‌الدین و مهدی فرمانیان، (زمستان ۱۳۹۵) «بررسی انتقادی شبکه شعورکیهانی در عرفان حلقه و مقایسه آن با رحمانیت الهی در

۲۶. عودی، شهاب‌الدین و مهدی فرمانیان، (زمستان ۱۳۹۵) «بررسی انتقادی شبکه شعورکیهانی در عرفان حلقه و مقایسه آن با رحمانیت الهی در

۲۷. عودی، شهاب‌الدین و مهدی فرمانیان، (زمستان ۱۳۹۵) «بررسی انتقادی شبکه شعورکیهانی در عرفان حلقه و مقایسه آن با رحمانیت الهی در

۳. برونشکتازی اختلالی است که در آن به راه‌های هوایی ریه آسیب می‌رسد و باعث گشادشدن آنها می‌شود. سرانجام نیز نرم‌شدن و زخم‌شدن آنها را به دنبال دارد.

کتابنامه

۱. ایزدپناه، محدثه، (۲۰۱۳)، حلقه افسون و افسانه نیست، ارمنستان: گریگورتاتوانسی، برگرفته از کانال تلگرامی خبرگزاری عرفان حلقه.

۲. بهبهانی، محمدعلی، (۱۳۷۱)، خیراتیه در ابطال طریقه صوفیه، ج ۲، قم: انصاریان.

۳. جمعی از نویسندگان، (۱۳۹۴)، حلقه اسارت، قم: تسنیم اندیشه.

۴. حسین‌زاده، محمد، (پاییز و زمستان ۱۳۸۸)، «مفهوم‌شناسی وحی و الهام در لغت، قرآن و روایات»، قرآن شناخت، ش ۲، ص ۴۵ تا ۷۲.

۵. ربانی گلپایگانی، علی، (تابستان ۱۳۹۱)، «چگونگی وحی نبوت از دیدگاه قرآن و روایات»، فصلنامه کلام اسلامی، دوره ۲۱، ش ۸۲، ص ۳۶ تا ۱۹.

۶. روزنامه همشهری، «تأثیر فرادرمانی در کاهش آسم»، یکشنبه ۸ آذر ۸۸، ص ۶.

۷. سایت رسمی انجمن نجات از حلقه، بیوگرافی محمدعلی طاهری، تاریخ مراجعه ۹۹/۱/۱۹، www.nejatazhalghe.ir.

۸. سایت رسمی انجمن نجات از حلقه، حکم دادگاه محمدعلی طاهری، www.nejatazhalghe.ir.

۹. سایت رسمی عرفان حلقه، erfanehalgheh.com.

۱۰. شمشیری، امین، (۱۳۹۸)، عرفان‌واره حلقه، قم: اسماعیلیان.

۱۱. صحت، نادیا و فرزاد ابراهیمی، (۱۳۹۱)، راه ریکی، نسخه الکترونیکی، برگرفته از سایت آموزش همسو (کتابخانه آموزش پیشرفته ریکی، www.hamsou.com)

۱۲. صحت، نادیا و فرزاد ابراهیمی، (۱۳۹۱)، راه ریکی، نسخه الکترونیکی، برگرفته از سایت آموزش همسو (کتابخانه آموزش پیشرفته ریکی، www.hamsou.com)

۴۱. کانال تلگرامی نال تلگرامی عکس‌نگار
t.me/AxNegarr

۴۲. کانال ماهواره‌ای عرفان‌حلقه
[erfanhalghehtv](https://www.erfanhalghehtv.com)

۴۳. کلیپ تصویری شماره ۱، فرادرمانی،
محمدعلی طاهری.

۴۴. کلیپ تصویری شماره ۱، مصاحبه با دکتر
نادعلی در شبکه آموزش.

۴۵. کلیپ تصویری شماره ۲، مصاحبه شبکه
در تی وی با سوشیانت عازمی‌خواه، مستر حلقه در
استرالیا.

۴۶. کلیپ تصویری شماره ۳، سخنرانی دکتر
رادمهر عضو هیئت علمی دامپزشکی دانشگاه تهران
درباره حقانیت طاهری.

۴۷. کلیپ تصویری شماره ۴، سخنرانی دکتر
توفیق‌ان عضو هیئت علمی دانشگاه تهران درباره
حقانیت طاهری.

۴۸. کلیپ تصویری شماره ۵، سخنرانی دکتر
شهریار اسلامی مشاور معاون وزیر بهداشت وقت و
کارشناس طب مکمل در وزارت بهداشت.

۴۹. کلیپ تصویری شماره ۶، سخنرانی دکتر
پیرزاده عضو هیئت علمی دانشگاه تهران درباره
حقانیت طاهری.

۵۰. کلیپ تصویری شماره ۷، سخنرانی متخصص
جراحی عمومی و لائروسکوپي دانشگاه امام حسین.

۵۱. کیهان‌نیا، اصغر، (اردیبهشت ۱۳۹۶)، مجله
بینش انسان، «مجموعه مقالات منتشر شده از
محمدعلی طاهری در روزنامه‌های رسالت، حمایت،
آرمان، روابط عمومی و صبح اقتصاد».

۵۲. لیست ارتباط‌های مربیان، برگرفته از کانال
تلگرامی خبرگزاری انا t.me/erfanews

۵۳. لیست ارتباط‌های دانش‌پژوهان، برگرفته از
کانال تلگرامی خبرگزاری انا t.me/erfanews

آموزه‌های اسلامی»، مجله معرفت ادیان، ش ۱،
ص ۱۲۹ تا ۱۴۸.

۲۶. عرفان حلقه در یوتیوب [m.youtube.com](https://www.m.youtube.com).

۲۷. عرفان حلقه در فیس‌بوک [m.facebook.com](https://www.m.facebook.com).

۲۸. عظیمی، کیومرث و محمدعلی چلونگر، (پاییز
۱۳۹۱) «پراکندگی فرق و مذاهب تشیع در کردستان»،
فصلنامه شیعه‌شناسی، س ۱۰، ش ۳۹، ص ۸۱ تا ۱۰۰.

۲۹. فایل صوتی روح‌القدس، ملک‌وحی، برگرفته
از کانال تلگرامی مدرسه عرفان حلقه [@EHbooks](https://www.EHbooks).

۳۰. فایل صوتی پرده، برگرفته از مدرسه عرفان
حلقه [@EHbooks](https://www.EHbooks).

۳۱. قاسمی، محمود رضا، (۱۳۹۵-ب)، مجموعه
هفت جلدی ره‌افسانه، عرفان حلقه و فرقه‌ها، قم:
ذکری.

۳۲. _____، (۱۳۹۵-الف)، مجموعه
هفت جلدی ره‌افسانه، خدانشناسی در عرفان حلقه، قم:
ذکری.

۳۳. کارت مربیگری شبکه شعور‌کیهاتی، برگرفته
از کانال تلگرامی خبرگزاری انا، t.me/erfanews.

۳۴. کانال تلگرامی نامه‌ای به استاد عشق،
t.me/namehbeostad

۳۵. کانال تلگرامی پاسخ به شبهات پیرامون عرفان
حلقه، t.me/eHalghe

۳۶. کانال تلگرامی گزارش فرادرم‌انگاران
[@Gozarehsh-faradarmangaran](https://www.Gozarehsh-faradarmangaran).

۳۷. کانال تلگرامی مدرسه عرفان حلقه
[@EHbooks](https://www.EHbooks)

۳۸. کانال تلگرامی فرادرمانی و امانت‌داری
t.me/Amanatdari

۳۹. کانال تلگرامی صدای محمدعلی طاهری
t.me/ostadTaheriVoice

۴۰. کانال تلگرامی خبرگزاری
عرفان [t.me/erfanews \(ENA\)](https://www.ena.t.me/erfanews).

۵۴. مستند فرقه‌های سری، کاری از اسماعیل حاج حیدری.
۵۵. مستند نجات از حلقه، تهیه‌شده در شبکه ولایت، به همت حمیدرضا مظاهری‌سیف.
۵۶. مستند حلقه شیطان، (۱۳۹۴)، محصول مؤسسه راهبردی حل پژوهی.
۵۷. مصاحبه با دکتر مصطفی قانع، فوق تخصص ریه، استاد تمام دانشگاه و معاون تحقیقات و فن‌آوری وزارت بهداشت، توهم فرادرمانی منتشرشده در ۹۰/۱/۲۱، برگرفته از سایت forsaterey.com
۵۸. مصاحبه با دکتر مصطفی قانع، فوق تخصص ریه، استاد تمام دانشگاه و معاون تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، فرادرمانی یا سراب‌درمانی، تاریخ انتشار خبر ۱۸ شهریور ۱۳۸۹، برگرفته از پایگاه اطلاع رسانی جهان‌نیوز www.jahannews.com.
۵۹. ناصری‌راد، علی، (۱۳۹۰)، افسون حلقه، تهران: سایان.
۶۰. نبوی، عبدالامیر، (زمستان ۱۳۸۹)، «جامعه در حال گذار؛ بازبینی یک مفهوم (ضرورت تحلیل مفهوم دوران گذار با رویکردی میان‌رشته‌ای)»، فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، دوره ۳، ش ۱، ص ۱۹۳ تا ۲۱۳.
۶۱. نصیری، محمد، بهروز فروتن و صابر جعفری، (بهار ۱۳۹۲)، «سایتولوژی - دیانتیکس»، حکمت اسراء، ش ۱۵.
۶۲. ویژه‌نامه آشنایی با محمدعلی طاهری، انتشارات عرفان حلقه، برگرفته از کانال تلگرامی مدرسه عرفان حلقه.
- مصاحبه‌ها**
۶۳. مصاحبه ۱: مصاحبه با خانمی ۴۰ ساله که به منظور درمان آسم وارد این عرفان شده است.
۶۴. مصاحبه شماره ۲: مصاحبه با آقای ۳۵ ساله که به دعوت آشنایان با این عرفان آشنا شده است.
۶۵. مصاحبه شماره ۳: مصاحبه با خانمی ۲۸ ساله که مدتی به عرفان حلقه گرایش داشته است.
۶۶. مصاحبه شماره ۴: مصاحبه با مظاهری‌سیف، مدیر مؤسسه بهداشت معنوی.
۶۷. مصاحبه شماره ۵: مصاحبه با حجت‌الاسلام شمشیری رئیس انجمن نجات از حلقه.
۶۸. مصاحبه شماره ۶: مصاحبه با خانمی ۳۰ ساله که عضو گروه حلقه است.
۶۹. مصاحبه شماره ۷: مصاحبه با یکی از استادان جامعه‌المصطفی.
۷۰. مصاحبه شماره ۸: مصاحبه با یکی از استادان جامعه‌شناسی دانشگاه اصفهان.
۷۱. مصاحبه شماره ۹: مصاحبه با یکی از استادان متخصص عرفان و معارف دانشگاه فرهنگیان.